

نقش بسیج در پیشگیری از قاچاق کالاهاى ممنوعه (رویکرد سیاست جنایی مشارکتی)

نویسندگان: سونیا عزیزاده سامع^۱، بابک پورقهرمانی^۲، فاطمه احدی^۳

تاریخ دریافت: ۹۸/۴/۱۲

تاریخ پذیرش نهایی: ۹۸/۹/۱۴

فصلنامه مطالعات راهبردی بسیج، سال بیست و دوم، شماره ۸۵، زمستان ۱۳۹۸

چکیده

مطالعه حاضر با تکیه بر سیاست جنایی مشارکتی و با هدف پیشگیری از قاچاق کالاهاى ممنوعه، درصدد پاسخ به این سؤال است: «کارکرد نهاد مردمی بسیج در مهار پدیده قاچاق چیست؟». این تحقیق ماهیت توصیفی - تحلیلی دارد و با تکنیک پیمایشی انجام گرفته است. نخست کارکنان ستاد مبارزه با قاچاق کالا و ارز، به عنوان خبره پرسشنامه را بررسی کردند و با حصول مقدار ۰,۷۵ برای آلفای کرونباخ، پایایی پرسشنامه مشخص شد. جامعه آماری را بسیجیان و فرماندهان بسیج تشکیل داده‌اند که ۱۷۰ نفر از آنها، به‌عنوان نمونه به سؤالات پاسخ دادند. از آمار توصیفی و استنباطی برای توصیف داده‌ها، از آزمون‌های ناپارامتری دوجمله‌ای و رتبه‌بندی فریدمن برای بررسی سؤالات و از نرم‌افزار تحلیل آماری SPSS22 در سطح معناداری ۰,۰۵ برای تحلیل استفاده گردید. براساس یافته‌های این تحقیق نتایج آزمون دوجمله‌ای مطلوبیت درجه تأثیر مؤلفه‌ها را تعیین نمود. اهمیت بالای مؤلفه‌های آگاهی، تحصیلات، فرهنگ در مبارزه با قاچاق کالاهاى ممنوعه با آزمون فریدمن مشخص شد. در نتیجه پیشگیری از قاچاق کالای ممنوعه وابستگی کامل به افزایش سطح آگاهی و فرهنگ دارد. نهاد بسیج می‌تواند در عرض سایر نهادهای متولی، در حوزه جرایم و آسیب‌های اجتماعی نقش قابل ملاحظه‌ای را در امر پیشگیری ایفا کند.

واژگان کلیدی:

قاچاق، کالاهاى ممنوعه، سیاست جنایی مشارکتی، پیشگیری، بسیج.

۱. دانشجوی دکتری حقوق کیفری و جرم‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مراغه.

۲. دانشیار گروه حقوق کیفری و جرم‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مراغه. (نویسنده مسئول)

b.pourghahramani@yahoo.com

۳. استادیار گروه حقوق کیفری و جرم‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مراغه.

۱- مقدمه و بیان مساله

مقدمه موضوع

هر جامعه برای حفظ بقای خود ناچار است برنامه‌ها و تدابیری را در جهت کنترل بزهکاری تدوین نماید. با پیشرفت جوامع قانون اساسی به تدریج متحول شد و تمامی جزئیات جامعه را در بر گرفت، به طوری که حاوی خطوط سیاست جنایی نیز گردید. حال اگر سیاست جنایی را به منزله تدابیر مواجهه با جرم تلقی کنیم، هیچ حکومتی در طول تاریخ فاقد سیاست جنایی نبوده است؛ زیرا به هر حال در مقابل جرم، واکنش خاصی داشته است (عظیم‌زاده اردبیلی، حسابی، ۱۳۹۰، ص ۱۱۴). جرم‌شناسی و ارتباط آن نیز با سایر علوم ثابت کرده که نهی عملی از یک جرم و تعیین مجازات برای آن و به کیفر رساندن مرتکب، نمی‌تواند تنها راه یا بهترین و آخرین راه پیشگیری از ارتکاب آن باشد، بلکه روش مناسب برای حل این معضلات، پی بردن به علت‌ها و شناخت عوامل مؤثر در ایجاد آنها می‌باشد و تنها با به وجود آوردن انگیزه‌های مناسب اقتصادی، اجتماعی و فراهم کردن زمینه‌های روانی اجتناب از جرم، کنترل وقوع جرایم ممکن خواهد بود. جرائم اقتصادی از نظر اقتصادی و اجتماعی آثار فراوانی بر جای می‌گذارند که باید درصدد پیشگیری برآمد. پیشگیری از وقوع جرم در قانون پیشگیری از جرم مصوب ۱۳۹۴ چنین تعریف شده است: «پیش‌بینی، شناسایی و ارزیابی خطر وقوع جرم و اتخاذ تدابیر و اقدامات لازم برای ازمیان بردن یا کاهش آن». تأمین امنیت از طریق پیشگیری از جرم، ویژگی پایدار و همیشگی دولت است که در تمامی سطوح باید تدابیر و برنامه‌های پیشگیری از جرم را رهبری و هدایت کند. رهبری، هماهنگی و تأمین منابع مناسب برای برنامه‌های پیشگیری از مهم‌ترین دلایل ضرورت محوریت دولت در پیشگیری از جرم است. دولت از طریق ایجاد مراکز تخصصی، طراحی و تدوین اهداف و برنامه‌های پیشگیرانه، ایجاد ارتباط و هماهنگی میان بخش‌های دولت و سایر نهادهای بیرون از دولت مانند نهادهای جامعه مدنی و تمهید شرایط مشارکت فعال جامعه مدنی برای تحقق اهداف پیشگیری از جرم، می‌تواند ارتقای پیشگیری از جرم را در سطح جامعه تضمین و دسترسی به آن را تسهیل نماید (نجفی‌توانا، شاطری پور اصفهانی، ۱۳۹۱، ص ۸۱). در عرصه سیاست جنایی ایران، نهادهای متعددی به موجب مقررات مکلف شده‌اند در زمینه پیشگیری از وقوع بزهکاری و یا بازپروری مجرمان گام بردارند، اما به موجب بند ۵ اصل ۱۵۶ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، مدیریت این دو شاخه در شمار وظایف بنیادی دستگاه قضایی گنجانده شده است. اما این بدان معنی نیست که این نهاد در خصوص پیشگیری از بزهکاری باید به تنهایی تدابیری را

اتخاذ و اجرا کند، بلکه این نهاد باید در این راستا گام بردارد. قاچاق کالا علت اساسی بحران اقتصادی است که مضرات آن در تمامی حوزه‌های فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و امنیتی به خوبی قابل لمس است. در ایران به علت موقعیت خاص اقتصادی و جغرافیایی، پدیده قاچاق کالا به شدت رایج بوده و همه ابعاد زندگی مردم جامعه را تحت تأثیر قرار داده، لذا تا نگرشهای مبارزه تنگاتنگ در مسئولین و مردم کشور وجود نداشته باشد این مشکلات افزایش خواهد یافت. هر کالایی که مورد تحریم و نهی دولت حاکم باشد، طبیعتاً بنا به قاعده عرضه و تقاضا، جاذبه بیشتری برای قاچاقچیان خواهد داشت (محسنی، ۱۳۹۲، ص ۲۵). دولت تحریم‌کننده یا تحریم‌کننده از طریق تعرفه‌ها و قوانین و مقررات، بر رفتار مصرف‌کننده اثر می‌گذارد و در نتیجه، قاچاق خود را با آن تطبیق می‌دهد و قاچاقچیان تلاش می‌کنند، سودآوری خود را با عبور از این محدودیت‌ها افزایش دهند (آذری، ۱۳۸۸، ص ۱۶). پیشگیری از قاچاق کالا و مبارزه با آنها در قوانین فراتقنینی، تقنینی، فرو تقنینی مورد تأکید قرار گرفته است. قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، قانون بارزه با قاچاق کالا و ارز ۱۳۹۲، قانون امور گمرکی، از آن جمله‌اند. قانونگذار در ماده ۳۶ قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز مصوب ۱۳۹۲ مصادیق بارز جرایم اقتصادی را احصا نموده است که قاچاق کالا و ارز نیز در رده این جرایم قرار می‌گیرد. در قوانین داخلی ایران مفهوم کالاهای ممنوعه تا حدودی گسترده‌تر از مفهوم آن در قوانین بین‌المللی و سایر کشورهاست. چرا که برخی از کالاها فقط در اسلام و جوامع اسلامی به عنوان کالاهای ممنوعه معرفی گردیده‌اند؛ اما برخی کالاها از قبیل کالاهای سلامت محور، مواد مخدر، اسلحه، قرص‌های روانگردان علاوه بر قوانین داخلی در سطح بین‌الملل ممنوع بوده و قابلیت تعقیب کیفری دارند، چرا که مصرف کالاهایی از قبیل مخدرهای طبیعی، صنعتی، تقلبی و روانگردان‌ها خطری بزرگ علیه حیات بشر قلمداد شده و تجارت غیرقانونی این کالاها همواره امنیت کل جوامع را مورد هدف قرار می‌دهد، که مبارزه با تجارت غیرقانونی هم نیازمند همکاری دولت‌های محلی، فدرال و نهادهای بین‌المللی است. ممنوعیت‌ها در قانون امور گمرکی به کالاهای وارداتی قطعی، کالاهایی که به صورت ورود موقت به کشور داخل می‌شوند، ممنوعیت در ترانزیت خارجی و ممنوعیت در صادرات، تقسیم می‌شوند. ماده ۱۲۲ قانون امور گمرکی مصوب ۱۳۹۱ به ممنوعیت ورود قطعی برخی کالاها به این صورت اشاره نموده است: کالاهای ممنوعه براساس شرع مقدس اسلام و به موجب قانون، کالاهای ممنوع شده به موجب تعرفه‌های گمرکی یا تصویب‌نامه‌های متکی به قانون، اسلحه، مواد مخدر، روانگردان از هر قبیل و پیش‌سازهای آنها مگر با

موافقت وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی؛ همچنین مطابق بند ۸ ماده ۴ قانون نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۹، اهم وظایفی که نیروی انتظامی به عنوان ضابط قوه قضائیه دارد عبارتند از: مبارزه با مواد مخدر و مبارزه با قاچاق؛ اما به دلیل گستردگی دامنه جرایم که قاچاق هم از آن مستثنی نیست مبارزه با آن، به تنهایی از عهده قوه قضائیه و نیروهای انتظامی خارج بوده و مشارکت ارگانهای دولتی، غیردولتی و مردم را می‌طلبد. به موجب ماده قانون حمایت قضایی از بسیج مصوب ۱۳۷۱، مأموران بسیجی در جرایم مشهود ضابط تلقی می‌شوند و این نشانگر اهمیت و جایگاه نهاد بسیج در عرصه‌های مختلف می‌باشد از این رو در پژوهش حاضر نهاد بسیج مورد بررسی قرار گرفته است. نهاد بسیج نیز به عنوان یک نهاد مردمی، علاوه بر فرهنگ‌سازی در راستای پیشگیری از جرم می‌تواند در حمایت از بزه‌دیدگان نیز نقش کلیدی داشته باشد چرا که از ویژگی‌های این نهاد، می‌توان به غیردولتی بودن، غیرسیاسی بودن و غیرانتفاعی بودن اشاره نمود و تفاوت بارز این نهاد با سازمان‌ها و شرکت‌های تجاری و بنگاه‌های اقتصادی در این ویژگی‌ها است. با توجه به جایگاه این نهاد در قوانین و سازوکارهای آن، سعی می‌شود در مطالعه رو برو، که با هدف تبیین کارکردهای بسیج در پیشگیری از قاچاق کالاهای ممنوعه در پرتو سیاست جنایی مشارکتی انجام گرفته، به بررسی نقش بسیج در پیشگیری از قاچاق پرداخته شود و با توجه به یافته‌های پژوهش بتوان راهکارهایی را برای کنترل این پدیده ارائه داد؛ زیرا به نظر می‌رسد نهاد مردمی بسیج با آگاهی بخشی و ایجاد بستر فرهنگی می‌تواند در کنترل این پدیده نقش کلیدی ایفا کند و مشخص می‌شود که میزان تأثیر عوامل در مهار پدیده قاچاق یکسان نیست. و در پایان انتظار می‌رود با اثبات فرضیه تأثیر متفاوت عوامل در کنترل قاچاق به سؤال پژوهش با عنوان «کارکرد نهاد مردمی بسیج در مهار پدیده قاچاق چیست؟» پاسخ داده شود و تجلی نهاد بسیج در سیاست جنایی ایران و پیشگیری از جرم علی‌الخصوص جرم قاچاق بیش از پیش روشن گردد.

ضرورت موضوع

برای ایجاد امنیت در عرصه‌های مختلف سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی، ایستادگی در برابر محدودیت‌ها و تهدیدهایی که از طرف دول متخاصم بر کشور وارد می‌شود، همکاری تمامی نهادهای مردمی، دولتی و غیردولتی لازم و ضروری می‌باشد. توجه به آثار مخرب جرائم اقتصادی اهمیت موضوع را برای ما روشن می‌کند. امروزه اهمیت سیاست جنایی مشارکتی بیش از پیش مورد توجه جوامع قرار گرفته است. از آنجا که کارکرد بسیج متناسب با نیازهای کشور است و طرح‌های مختلفی پیرامون اقتصاد مقاومتی،

اشتغال، خروج از رکود و کنترل قاچاق از طرف بسیج به دولت داده شده است چرا که مبارزه با قاچاق یک مبارزه و جهاد همگانی است. تحقق بخشیدن در این خصوص، جدا از همت و تلاش همه سازمان‌های مسئول، برنامه‌ریزی‌های متناسب با توسعه فن‌آوری‌ها و گسترش مبادلات و ارتباطات کشورها را می‌طلبد و بازنگری در قوانین و مقررات و ساختارهای سازمانی مرتبط با مبارزه با قاچاق را الزامی می‌سازد. بنابراین هدف این است که جایگاه نهاد مردمی بسیج نادیده گرفته نشود. چون با توجه به شرایط اقتصادی حاکم بر کشور افراد در این نهاد داوطلبانه فعالیت می‌کنند و به دلیل ارتباطی که بین این افراد و سایرین وجود دارد راحت‌تر می‌توانند بدون بکارگیری سیاست‌های جنایی سختگیرانه و بکار بستن سیاست‌های پیشگیرانه در کنترل قاچاق نقش داشته باشند.

اهمیت موضوع

جرم به عنوان یک پدیده همانند دیگر پدیده‌های اجتماعی، دارای ابعاد مختلفی است و عوامل متعددی می‌تواند در پیدایش آن نقش داشته باشد و به همین دلیل، تغییر و تحول پدیده‌های اجتماعی به کندی صورت می‌گیرد. بنابراین، اگر محیط اجتماعی، اقتصادی و سیاسی در میزان جرم تأثیر مستقیم دارد، به صرف تشدید مجازات برای مجرمان یا برخورد شدید نیروهای انتظامی با آنان یا ایجاد رفاه اقتصادی و بالابردن سطح معیشت زندگی، نمی‌توان از بروز جرایم در یک کشور جلوگیری نمود، بلکه پیشگیری از ارتکاب جرم، تلاش همه جانبه‌ای را در تمامی ابعاد طلب می‌کند تا بتوان در این زمینه، به موفقیت‌هایی دست یافت. مبارزه با هر جرمی بسته به دامنه گستردگی بزه‌دیدگان و مضرات آن، دشواری‌های زیادی را به همراه دارد، چرا که با توجه به اهمیت جرم، خسارات وارده نیز زیاد خواهد بود. قاچاق از جمله جرائمی است که بزه‌دیدگان آن را دولت و آحاد مردم تشکیل می‌دهند، لذا بررسی و ارائه راه‌های پیشگیری از آن از اهمیت بالایی برخوردار است. روی آوردن گروهی به سمت قاچاق کالا به عنوان یک پدیده غیراقتصادی و فعالیت کاذب باعث اختلال در روند فعالیت‌های اقتصادی کشور می‌گردد و تزیق کالاهای قاچاق به شریان اقتصادی کشور نه تنها باعث رویگردانی مردم از کالاهای داخلی می‌شوند بلکه به رکود خط تولید، فعالیت کارخانه‌ها و کارگاه‌های تولیدی داخلی منجر می‌شوند (شیرافکن، سلیمانی، ۱۳۹۱، ص ۱). پرداختن به موضوع قاچاق و آسیب‌شناسی این پدیده و بکارگیری نتایج یافته‌های پژوهش‌ها در راستای مبارزه و پیشگیری، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. جهت‌گیری باورها، انتظارات و اعتقادات، مبارزه حساب شده‌ای را با عناصر ناصواب در جامعه تقویت می‌کند و چون از مهم‌ترین دلایل امنیت سیاسی و اجتماعی کشورها امنیت اقتصادی است، لیکن مقابله با قاچاق می‌بایست با ابزارهای گوناگون و تحت برنامه‌های منظم صورت پذیرد.

مسئله اصلی

اگر چه همه جرایم به نوعی امنیت را خدشه دار میکنند اما در برخی جرایم این خصیصه روشنتر است، به عبارت دیگر برخی جرایم به طور مستقیم با مفاهیم امنیت ملی و آسایش عمومی در ارتباط هستند (جزینی و همکاران، ۱۳۹۲، ص ۷۵). پیشگیری از جرایم اقتصادی به دلیل شیوع گسترده آن و آثار مخرب آنها ضرورت دارد و کشورها با سیاستهای تقنینی و عضویت در کنوانسیونهای بین‌المللی درصدد کاهش این نوع جرائم هستند. پیشگیری از چنین جرایمی مستلزم سیاست‌جنایی مناسب و همکاری تمام نهادهای مرتبط است (ناظریان، ۱۳۹۰، ص ۱). مشارکت مردم در امور اجتماعی یکی از شاخص‌های اساسی و مهم توسعه اجتماعات است و امروزه این مشارکت در اداره امور اجتماع ضرورتی اجتنابناپذیر است. حضور بیش از پیش مردم و مشارکت آنان در حل معضل بزهکاری، رابطه مستقیمی با علم و اطلاع آن‌ها از اهمیت این موضوع دارد. تدوین یک سیاست جنایی مبتنی بر مشارکت همه اقشار، اجتماعات و گروه‌های مردمی، علاوه بر آن که کارایی بهتری دارد، هزینه‌های کمتری نیز بر جامعه تحمیل خواهد کرد (میرخلیلی، ۱۳۹۷، پایگاه اطلاع رسانی و کیلنا).

سیاست جنایی، علاوه بر تدابیر کیفی، به ساختار اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی جامعه توجه کرده و بر راه‌های مقابله با آن‌ها تأکید می‌ورزد و نهادهای اجرایی و اداری، سازمان‌ها، مراجع اجتماعی غیردولتی، یکایک افراد اجتماع و حتی بزه‌دیدگان نیز بایستی در این فرایند سهیم باشند. آنچه در این میان نقش اساسی‌تری به عهده دارد و تجربه‌های گوناگون، کارایی آن را به اثبات رسانده، مشارکت اجتماعی است که به معنی دخالت دادن و سهیم کردن شهروندان و سازمان‌ها و گروه‌های غیردولتی در این امر است. این شیوه علاوه بر آن که هزینه‌های دولت را پایین می‌آورد، به لحاظ مسئولیتی که متوجه هر یک از افراد جامعه می‌شود، یک بسیج همه‌جانبه برای پیشگیری و مبارزه با پدیده مجرمانه شکل می‌دهد (ذوالقدر و همکاران، ۱۳۹۱، ص ۶۶). چون کنترل بزه از جنبه‌های مختلف فراتر از ظرفیت نهادهای رسمی و دولتی است از این رو گردآوری آمارهای دقیق و صحیح در مورد قاچاق کالا که بخشی از توان نیروهای پلیس، گمرک، بسیج و ... را به خود اختصاص می‌دهد، برای اقتصاددانان و مقامات دولتی حائز اهمیت است. به همین دلیل کشف راه‌های مبارزه و پیشگیری از توزیع این کالاها حساسیت ویژه‌ای را می‌طلبد. پیشگیری از جرایم از طریق بکارگیری نیروهای بسیج در قالب هر یک از اقسام پیشگیری ممکن و میسر است. مردم به عنوان عنصر اصلی و دائمی نهاد مردمی بسیج محسوب می‌شوند و به همین دلیل جایگاه این نیروها در برنامه‌های پیشگیری قابل پیش بینی بوده و است. بسیج به‌عنوان نهادی

بنیادین در مسیر تحولات سیاسی و اجتماعی می‌تواند به سهم خود در پیشگیری از پدیده اجتماعی جرم در کنار سایر نهادها و اقشار جامعه مشارکت کند (ساعد، ۱۳۸۶، ص ۸۸). نهاد بسیج که از آغاز فعالیت‌های فرهنگی و اجتماعی و علمی را در سرلوحه عملکردهای خویش قرار داده و در راستای مبارزه با ناهنجاری، بزهکاری و کاهش جرائم با راهبردها و برنامه‌ها و طرح‌های پیشگیرانه در جامعه شناخته شده است. این نیروها به دلیل آشنایی با مشکلات جامعه و جایگاه ویژه‌ای که در میان اقشار مختلف جامعه دارند در زمینه پیشگیری و اطلاع‌رسانی و فرهنگ‌سازی می‌توانند نقش مهمی را ایفا کنند. متأسفانه تاکنون مطالعات انجام گرفته به‌طور کلی و تحلیلی به آسیب‌شناسی این پدیده نپرداخته‌اند و نقش نهاد بسیج را در پیشگیری از جرایم به‌طور کامل تبیین ننموده‌اند و از آن جهت که پیشگیری از وقوع جرایم از جنبه تک‌بعدی خارج شده لذا برای برنامه‌ریزی و مبارزه آگاهانه با این پدیده، تحقیقات و مطالعات کاربردی لازم و ضروری است. اکثر تحقیقات انجام گرفته به عوامل تشدید کننده قاچاق پرداخته و بیشتر نظر افرادی که از جهت شغلی با این مقوله در ارتباطند مورد سنجش قرار گرفته است درحالی‌که گردآوری اطلاعات از مردمی که دغدغه مبارزه با این پدیده را دارند بسیار کارسازتر خواهد بود. البته در تنظیم پرسشنامه سعی بر آن شده که از طرح سؤالاتی که پاسخ‌دهنده ممکن است از جوابگویی امتناع ورزد یا جواب نادرستی بدهند خودداری شود. پیشگیری از قاچاق کالاهای ممنوعه، مبارزه با رواج کالاهای غیرمجاز و خلاف عرف، مبارزه با جایگزینی فرهنگ غرب در جامعه اسلامی و ... از جمله اهدافی هستند که پژوهش حاضر آنها را دنبال می‌کند و با مطالعه رو برو فرصتی حاصل شد تا نقش نهاد مردمی بسیج در زمینه مبارزه و پیشگیری از قاچاق کالا مورد بررسی قرار گیرد. بعد اثبات فرضیه پژوهش، انتظار می‌رود بر اساس یافته‌های پژوهش و تحلیل داده‌ها به سؤال اصلی پژوهش تحت عنوان «کارکرد نهاد مردمی بسیج در مهار پدیده قاچاق چیست؟» و سؤالات دیگری همچون دلیل تأثیر نهاد بسیج در پیشگیری از جرم چیست؟ سیاست جنایی حاکم در پیشگیری از قاچاق کالاهای ممنوعه کدام است؟ روش‌های پیشگیری از قاچاق کالاهای ممنوعه کدامند؟ پاسخ داده شود.

نحوه سازماندهی مقاله

در مطالعه حاضر با تکیه بر سیاست جنایی مشارکتی و با هدف پیشگیری از قاچاق کالاهای ممنوعه، سعی شد به سؤال پژوهش پاسخ داده شود بعد مقدمه و بیان مسئله، ضرورت و اهمیت موضوع بیان گردید؛ با پاسخگویی به سؤال پژوهش اهداف پژوهش ذکر گردید. در ادامه با بیان ادبیات موضوع، پیشینه تحقیق، به روش تحقیق پرداخته شد و با توجه به یافته‌های پژوهش، نتایج و پیشنهاداتی ارائه گردید.

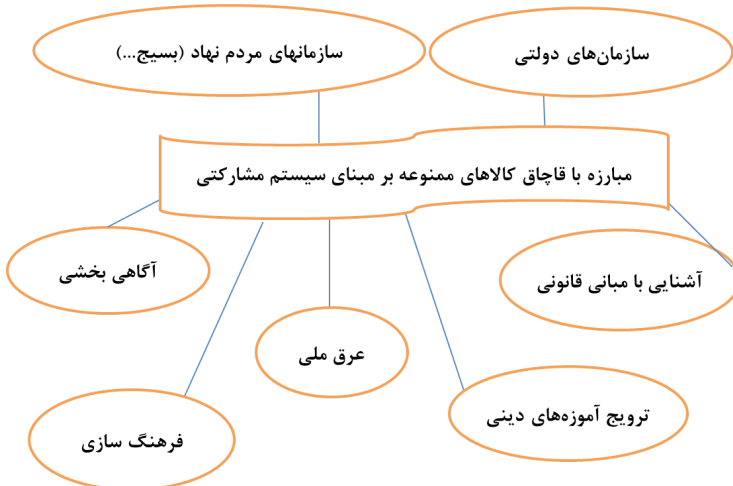

۲- ادبیات موضوع و پیشینه

در این قسمت از پژوهش ابتدا به ادبیات پژوهش (چارچوب نظری و مفاهیم) پرداخته می‌شود و بعد از آن سوابق تحقیق مورد بررسی قرار می‌گیرد.

۲-۱- ادبیات نظری

برای سنجش و بررسی موضوع مورد مطالعه نیاز به یک الگوی مفهومی برای پژوهش احساس می‌شود. ویژگی یا عاملی که بین افراد جامعه مشترک بوده و می‌تواند مقادیر کمی و ارزش‌های مختلف داشته باشد متغیر نامیده می‌شود، که در پژوهش حاضر چهار متغیر در نظر گرفته شده است. فرهنگ، آگاهی و تحصیلات متغیرهایی هستند که تغییرات آنها، میزان پیشگیری را تغییر می‌دهد، یعنی هرگونه افزایش یا کاهش در متغیر مستقل می‌تواند موجب افزایش یا کاهش در متغیر وابسته شود. پس دلیل تغییر در متغیر وابسته را، باید در متغیر مستقل جست‌وجو کرد. با افزایش آگاهی خود بخود فرهنگ حاکم بهبود می‌یابد که می‌تواند در راه پیشگیری مفید و مؤثر واقع شود. پس هر یک از متغیرها با یکدیگر ارتباط مستقیم دارند و چنانکه از موضوع تحقیق استنباط می‌گردد با تغییرات هر یک از سه مؤلفه «فرهنگ، آگاهی، تحصیلات»، پیشگیری نیز دستخوش تغییر می‌گردد. با در نظر گرفتن نتایج و یافته‌های مطالعات پیشین می‌توان به تأثیر عوامل مختلف بر پیشگیری اشاره نمود که در برخی از تحقیقات عوامل به صورتی جزئی و کلی با متغیرهای مورد بررسی هم‌راستا می‌باشند. در این قسمت از نوشتار به بررسی مفاهیم بسیج، قاچاق، کالای ممنوعه، پیشگیری و سیاست جنایی مشارکتی که در طول پژوهش مورد بررسی و استفاده قرار خواهد گرفت، پرداخته می‌شود.

شکل ۱- الگوی مفهومی پژوهش (منبع: نگارنده)

۲-۱-۱- مفهوم بسیج و معرفی نهاد بسیج

در کنار قانون و ابزارهای انتظامی و کیفی می‌توان از وسایل و ابزارهایی نام برد که در اعمال سیاست جنایی نقش مهمی داشته باشند. شبکه‌های اجتماعی، سازمان‌های مردم‌نهاد، مساجد، انجمن‌ها، نهادهای مردمی (بسیج) و ... مهم‌ترین ابزارهای سیاست جنایی کشور قلمداد می‌گردند که قابلیت استمداد و تأثیرگذاری مثبت را در روند سیاست جنایی هر جامعه دارد (حبیب‌زاده و وروایی، ۱۳۹۶، ص ۱۲۱). بسیج در لغت به معنی اسباب، سامان، ساز و برگ جنگ و آمادگی می‌باشد. بسیج یک سازمان فراگیر است که هم به لحاظ کارکردهای آن بسیار گسترده است و در زمینه‌های مختلف دفاعی، امنیتی، سازندگی، فرهنگی، علمی و ... به فعالیت می‌پردازد و هم به لحاظ نیروها و منابع انسانی فراگیر می‌باشد (عصمتی‌پور، ۱۳۸۵، ص ۵۶). ظرفیت بزرگ و مردمی بسیج به راحتی می‌توانند بحران‌های سخت را سپری کنند و دیگر نیروها نیز باید با تعامل با این نیرو از تجربه‌های آنها استفاده کرده و بدانند کار کردن با بسیج برقراری امنیت را آسان می‌کند امروزه نیروی انتظامی از ابزارهای نوینی بهره‌مند است ولی اگر پشتوانه مردمی نداشته باشد این ابزارها کارایی نخواهد داشت (جزینی و همکاران، ۱۳۹۲، ص ۷۸). با توجه به اینکه نهاد بسیج یک نهاد مردمی است و با مشارکت داوطلبانه آحاد مردم تشکیل یافته است لذا بیشتر کارکردهای آن آموزش و پیشگیری از پدیده‌های اجتماعی - فرهنگی مخالف نظام جمهوری اسلامی است. از این‌رو در جهت تحقق فرمایشات مقام معظم رهبری نهاد بسیج در صدد آن است که با استفاده از نیروهای مردمی داوطلب آموزش‌های لازم را در جهت حمایت از فرهنگ و جامعه ایران اسلامی بدهد و با تأکید بر محورهای اقتصاد مقاومتی در جهت پیروزی در جنگ نرم و اقتصادی گام بردارد. فعالیت‌های بسیج در عرصه‌های مختلف پیامدهای قابل ملاحظه‌ای را در جهت کنترل و پیشگیری از جرایم و رویدادهای مهم دارند. از این رو نقش سازمان‌های مردم‌نهاد رویارویی با صاحب منصبان امور عمومی نیست. همچنین آنها نیرویی مخالف برای دولت به شمار نمی‌آیند، بلکه به عنوان مشاورانی برای خدمت‌رسانی نقش‌آفرینی می‌کنند (جفری و آلین، ۲۰۱۰). نهاد بسیج که ابعاد فرهنگی و اجتماعی را سرلوحه عملکردهای خویش برگزیده است، با عنایت به این کار ویژه، می‌تواند در راستای مقابله با بزهکاری از رهگذر راهبردها، برنامه‌ها و طرح‌های پیشگیرانه در قلمرو اجتماعی و فرهنگی، نهادی پویا و کارآمد شناخته شود که برآیند آن کاهش جرم در ساختار اجتماعی خواهد بود و می‌تواند در عرض سایر نهادهای متولی در حوزه جرایم و آسیب‌های اجتماعی نقش قابل ملاحظه‌ای را در امر

پیشگیری از این پدیده اجتماعی از رهگذر مشارکت های مردمی ایفا کند. با عنایت به اینکه مقوله امنیت و تأمین آن در کشور صرفاً منوط به امور نظامی نبوده و مسائل اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی می توانند نقش ویژه ای داشته باشند؛ از این رو، مهار بزهکاری و پیشگیری از وقوع انحراف در فرایند اجتماعی از دیگر راه هایی است که نظم موجود و امنیت مطلوب را به سهم خود برقرار می سازد. بدین سان، در این گستره و با لحاظ نمودن پیشگیری وضعی می توان بر این عقیده بود که حضور نیروهای بسیجی در روند اجتماعی به صورت فیزیکی در راستای بازدارندگی اشخاص بالقوه از ارتکاب بزه یا از بین بردن فرصت هایی برای تمایل اشخاص به انجام آنها، می تواند بخشی از نظم مطلوب و امنیت موعود را فراهم سازد.

۲-۱-۲- مفهوم قاچاق

در فرهنگ حقوقی بلک قاچاق به دو معنی "تجارت غیرقانونی یا ممنوعه و کالاهایی که غیرقانونی وارد یا صادر یا تصرف می شود" آمده است و کالای ممنوعه کالایی قلمداد شده که داشتن یا تولید کردن آن ممنوع است (آقایی، ۱۳۹۲، ص ۳۱۶). تعریف حقوقی قاچاق در سابقه تقنینی ایران فراتر از معنای ورود و خروج کالا از مرزهای کشور است (میرخلیلی و همکاران، ۱۳۹۳، ص ۵۲). براساس کنوانسیون ناپروبی قاچاق تخلفی گمرکی است که شامل جابه جایی کالا در طول مرز گمرکی به روشی مخفیانه و به منظور فرار از نظارت گمرکی می باشد. در مصوبه کنوانسیون بین المللی کمک های متقابل اداری به منظور پیشگیری، تجسس و مقابله با جرائم گمرکی مصوب ۱۹۷۷ چنین تعریف شده است: «اصطلاح قاچاق عبارت از تقلب گمرکی است که شامل گذراندن مخفیانه کالا به هر طریقی از مرزهای گمرکی باشد». قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز مصوب ۱۳۹۲ هر فعل یا ترک فعلی بر اساس این قانون و یا سایر قوانین برای آن مجازات تعیین شده باشد، در مبادی ورودی یا هر نقطه از کشور حتی محل عرضه آن قاچاق محسوب کرده است. در این قانون کالا به دو نوع تقسیم می شود. کالاهای مجاز و کالاهای ممنوعه.

یکی از بارزترین نمونه های جرایم اقتصادی، قاچاق کالا است که آسیب آن به سیستم اقتصادی کشور از طریق قرار دادن موانع در راه سرمایه گذار، تضعیف رقابت سالم در کسب و کار، در نهایت تشکیل و گسترش اقتصاد زیرزمینی و پنهان، ایجاد زمینه پول شویی ... غیرقابل انکار است (آقازاده و همکاران، ۲۰۱۷، ص ۲۴). قاچاق کالا، در همه کشورهای جهان به عنوان یک معضل اقتصادی- اجتماعی شناخته شده است. پدیده ناهنجار قاچاق، یک عامل بازدارنده و مشکلی پیچیده و چندبعدی است

که ریشه‌های آن در هر حوزه ملی و بین‌المللی نهفته است. منشأ پیدایش این کنش مجرمانه را باید در کشورهای صنعتی جستجو کرد. آن‌ها پس از دستیابی به انبوه کالا با مشکل بازار مصرف روبرو می‌شوند، در نتیجه کشورهای جهان سوم را به‌عنوان ابزار برای رفع این معضل مورد توجه قرار می‌دهند و قاچاق را نیز به‌صورت یک حربه فرهنگی و اقتصادی به خدمت می‌گیرند (نورزاد، ۱۳۸۹، ص ۳۳۳). از مهم‌ترین معضلات قاچاق، ورود کالاهای غیرمجاز و مغایر با اصول و ارزش‌های حاکم بر جامعه است. در اغلب موارد آنچه در قاچاق و نوع کالاهای قاچاق شده مهم است سودآوری آن است و اصولاً قاچاقچی توجهی به دیگر معیارها از جمله هم‌خوانی کالای قاچاق با مبانی ارزش و اعتقادی کشور ندارد. به همین دلیل است که کالاهایی مغایر با ارزش‌ها و سنت‌ها و اعتقادات مردم به صورت قاچاق وارد کشور می‌شود و در بین اقشار جامعه به خصوص جوانان ترویج می‌یابد (اکرمی، اکبری، ۱۳۹۵، ص ۶).

۲-۱-۳- مفهوم کالای ممنوعه و مصادیق آن

کالا در لغت، به معنای متاع، لباس، اسباب‌خانه، مال التجاره، کاله بیان شده است (بهشتی، ۱۳۷۰، ص ۸۱۵). کالاهایی که صدور و ورود آنها به موجب قانون ممنوع است را کالاهای ممنوعه گویند. طبق تبصره ۴ ماده ۲۲ قانون ۹۲، مشروبات الکلی، اموال تاریخی- فرهنگی، تجهیزات دریافت از ماهواره به‌طور غیرمجاز، آلات و وسایل قمار و آثار سمعی و بصری و مبتذل و مستهجن از مصادیق کالای ممنوع است. کالای ممنوع برخلاف تصور الزاماً قاچاق محسوب نمی‌شود؛ زیرا قاچاق حاصل عمل مرتکب است. خواه کالا ممنوع، مجاز یا مشروط باشد. مصادیق قاچاق در قانون گمرک برشمرده است؛ بنابراین اگر مورد یا مواردی را به‌عنوان قاچاق بتوان مطرح نمود حتماً حکم آن باید موجود باشد. قاچاق کالای ممنوع از جرایم قاچاق کالا و ارز و جرایم اقتصادی محسوب می‌شود. قاچاق کالای ممنوع از جنبه‌ی فرهنگی و قانونی هم تأثیرات سویی دارد. قاچاق یک جرم سازمان یافته و فراملی است که از مرزهای هرکشوری عبور می‌کند و مشکلات متفاوتی اعم از اقتصادی فرهنگی و اجتماعی به وجود می‌آورد موجب اختلال در نظام اقتصادی می‌شود.

۲-۱-۴- مفهوم سیاست جنایی مشارکتی

سیاست جنایی مشارکتی به عنوان یک سیاست جنایی همراه با مشارکت جامعه مدنی تعریف شده است یعنی در نظر گرفتن آثار حیاتی ایجاد عوامل تقویتی دیگری به غیر از پلیس یا قوه قضاییه به منظور اعتبار بخشیدن به یک طرح سیاست جنایی است که به وسیله قوه مجریه و قوه مقننه تهیه و تدوین می‌گردد. مشارکت عامه

مردم در سیاست جنایی به کارایی آن می‌افزاید. شرکت دادن عموم مردم در سیاست جنایی افزون بر رفع دل‌نگرانی، در جهت بالا بردن کارایی آن، به معنای این است که امروزه پیشگیری و سرکوب از جمله اموری هستند که به همه افراد جامعه مربوط می‌شوند (لازرژ، ۱۳۷۵، ص ۱۲۴). مراد از سیاست جنایی مشارکتی، نوعی از سیاست جنایی است که به مداخله و مشارکت جامعه مدنی در کنار نهادهای دولتی و رسمی مرتبط با پاسخ‌دهی به پدیده جنایی و پیشگیری از آن اشاره داشته و بر مداخله توأمان این دو نهاد تأکید وافر می‌نماید؛ بنابراین، مداخله و مشارکت جامعه مدنی در سیاست جنایی، گرانیگاه و نقطه کانونی سیاست جنایی مشارکتی تفسیر و تعبیر می‌گردد (انصاری و همکاران، ۱۳۹۱، ص ۵۵). اتخاذ سیاست جنایی کارآمد در زمینه قاچاق کالا هم می‌تواند گامی اساسی در کنترل این پدیده باشد. چرا که پیشگیری از جرم یک امر همگانی است، یعنی اعم از مردم و دولت (نجفی ابرنآبادی، ۱۳۸۵، ص ۷۷۸). یکی از ارکان سیاست جنایی مشارکتی که آن را از سایر انواع آن متمایز می‌کند، مشارکت عمومی است که به معنی گشوده شدن درهای نظام عدالت کیفری به روی جامعه مدنی و نهادهای آن است. از جمله نهادهای مدنی مؤثر و فعال در این زمینه سازمان‌های مردم‌نهاد هستند که ساختار مخصوص به خود دارند و از همکاری و همدلی داوطلبانه افراد جامعه در جهت نیل به هدف با اهداف از پیش تعیین شده تأسیس می‌شوند (زرگرانی و همکاران، ۱۳۹۶، ص ۱). از اهداف عمده سیاست جنایی می‌توان به برقراری نظم و امنیت و تأمین آسایش و آرامش عمومی به منظور ایجاد فضایی امن و بی‌مخاطره برای رشد و شکوفایی استعدادها و ارزش‌های انسانی افراد جامعه و تضمین حق امنیت جامعه با ترکیب هوشمندانه پیشگیری و پاسخ‌دهی و بازپذیرسازی اجتماعی بزهکاران است. فقدان یک سیاست جنایی سنجیده و هدف‌دار موجب ایجاد اختلاف در عملکرد نهادها و سازمان‌های مسئول در امر مقابله و کنترل بزه‌کاری، کاهش کارایی و کارآمدی نظام عدالت کیفری، دور شدن این دستگاه‌ها از واقعیت جنایی و افزایش میزان جرایم و بحران‌های امنیتی خواهد شد (ساداتی، ۱۳۸۵، ص ۳۶). عدم مبارزه مؤثر با قاچاق کالاهای ممنوعه تهدیدی جدی علیه امنیت اجتماعی و اقتصادی و ... است. در واقع تأمین امنیت به‌عنوان نتیجه مبارزه با پدیده مجرمانه، هدف عمده‌ای است که با مشارکت مردم تحقق می‌یابد. از آنجا که پیشگیری و امنیت دو مقوله تفکیک‌ناپذیرند همه متصدیان آن را درک می‌کنند، سیاست جنایی مشارکتی بر آن است که این دو گام را با توسل به خود مردم تأمین نماید. پیشگیری در نظام‌های عدالت کیفری، یکی از مؤثرترین کاهنده‌های انکارناپذیر و ضروری جرم

است (ساعد، ۱۳۸۶، ص ۷۷). امروزه سازمان‌های غیردولتی یا مردم نهاد به عنوان نمایندگان جامعه در پیشبرد مسایل فرهنگی و اجتماعی، جایگاه و نقش خطیری دارند. حضور و نقش‌آفرینی این سازمان‌ها می‌تواند ضمن تأمین و تضمین مشارکت عموم مردم، بر کارآمدی و اثربخشی سیاست‌ها و برنامه‌های مختلف کشور اثرگذار باشد. روشن است که برای بهره‌گیری از ظرفیت‌های جامعه باید بسترهای مناسب برای مشارکت افراد جامعه را فراهم کرد. (کوشکی، ۱۳۹۳، ص ۶۶).

۲-۱-۵- مفهوم پیشگیری

هر اقدام واکنشی (کیفری) یا کنشی (غیرکیفری) در گستره پیشگیری از بزهکاری قرار می‌گیرد (نیازپور، ۱۳۸۳، ص ۱۷۲). پیشگیری اقسام مختلفی دارد اما اهدافی که انواع پیشگیری دنبال می‌کنند کاملاً همسو می‌باشند. به عنوان مثال پیشگیری وضعی متضمن بر هم زدن فرصت‌ها و وضعیت‌های تحقق جرم است که نهادها، کارکردهای حسابگری یا دیگر منافع مهم عمومی را در بر می‌گیرد. مبنای پیشگیری وضعی تا حدودی متأثر از نظریه هر فردی، به طور ناخودآگاه و بنابر محاسبه «جرمی بنام» است. درحالی‌که پیشگیری اجتماعی از طریق کاهش انگیزه مجرمانه در پی جلوگیری از وقوع جرم می‌باشد که ممکن است ناشی از محیط اجتماعی، نظام سیاسی، وضعیت اقتصادی و معیشتی یک منطقه خاص باشد و باعث شود که تعداد کثیری از افراد آن منطقه به سوی ارتکاب یک جرم خاص تمایل پیدا کنند. پلیس و دستگاه انتظامی یکی از متولیان در راستای امنیت عمومی است که عمده وظیفه آن پیشگیری انتظامی می‌باشد. مهره یا مهره‌های اصلی در هر نوع پیشگیری و سیاست‌های اتخاذی، خود مردم هستند چرا که نیروهای پلیس و دستگاه قضایی اکثراً با گزارش و اخبار مردم، شروع به تحقیق و تعقیب می‌کنند و ادامه مراحل هم با حضور مستقیم و غیرمستقیم مردم ممکن خواهد بود. لذا نمی‌توان جایگاه مردم را در این میان نادیده انگاشت. مردم چه در نقش پلیس، چه به عنوان ناظر و چه به عنوان مجرم همواره در این زنجیره جایگاه خود را حفظ خواهند نمود، لذا آن نوع از پیشگیری که حضور مردم را در این زنجیره تقویت می‌کند، را می‌توان به عنوان بهترین نوع پیشگیری با کارایی بالا قلمداد نمود. در حوزه تحقق پیشگیری وضعی که تابعی از شرایط و الزامات محیطی است، حضور فیزیکی و گاه نامحسوس عوامل انسانی رسمی و غیررسمی با در نظر گرفتن بایدهای اجتماعی حایز اهمیت است. ارتباط بسیج با پیشگیری وضعی از جرم را می‌توان از برخی مصوبات و مقررات مانند برنامه چهارم توسعه استنباط کرد. ماده ۱۱۹ برنامه چهارم توسعه در جهت چشم‌انداز پنج ساله نهاد بسیج با تأکید بر تأمین امنیت ملی به عنوان یکی از وظایف بارز بسیج، فعالیت‌هایی را برشمرده است که با نگرش حقوق

کیفری - جرم شناختی به آن، به سهولت می‌توان مسئله پیشگیری از بزه را به عنوان یکی از کار ویژه‌های بسیج از آن استنباط کرد. بر اساس این ماده و توجه به موارد ۱۲۱ و ۱۲۵ این برنامه، برخی از محورهای تکلیفی دولت و به ویژه بسیج در امر تأمین امنیت ملی، تهیه سازوکارهای لازم جهت توسعه مشارکت مردمی برای تأمین نظم و امنیت عمومی و تهیه طرح راهبرد توسعه نظم و امنیت کشور با رویکرد جامعه محوری، مشارکت همگانی و ارتقای احساس امنیت در جامعه می‌باشد یعنی با بررسی قوانین و مقررات نقش بسیج در کنترل و مبارزه با جرایم تبیین می‌گردد.

۲-۲- پیشینه پژوهش

جدول شماره ۱- خلاصه مطالعات پیشین (منبع: نگارنده)

مهمترین یافته‌ها	اهداف و یا سئوالات اصلی	نویسندگان (سال) - روش
آگاهی افراد در شکل‌گیری ساختارها و نهادهای اجتماعی، شخصیت افراد و حتی رفتار آن‌ها نقش به‌سزایی را ایفا می‌کند	نهادهای مسئول باید با ایجاد محتواهای مربوطه از طریق دستگاه‌های تبلیغی، فرهنگی، پژوهشی نسبت به افزایش آگاهی بخشی اهتمام ورزند	رحمانی فردو، نجارزاده (۱۳۹۶) - توصیفی - تحلیلی، اسنادی
بهترین نوع نظارت، نظارت بیرونی و مستمر است که در پیشگیری نقش دارد و معمولاً از طریق سازمان‌های مردم نهاد و به کمک رسانه‌ها انجام می‌شود.	آیا ساز و کارهای پیشگیرانه قانون قاجاق ۹۲ نسبت به همه موقعیت‌های ارتکاب قاجاق و مرتکبان آن به شکل واحد قابل اجرا است؟	ابراهیمی (۱۳۹۶) - توصیفی - تحلیلی، اسنادی
مشارکت عمومی به معنی گشوده شدن درهای نظام عدالت کیفری به روی جامعه مدنی است. سازمان‌های مردم‌نهاد از همکاری و همدلی داوطلبانه افراد جامعه در جهت نیل به اهداف از پیش تعیین‌شده تأسیس می‌شوند.	هدف کم کردن اقتدار قوانین توسط دخالت سایر مراجع بوده که به حضور سازمانهای مردم نهاد در زمینه پیشگیری تأکید نموده‌اند.	زرگرانی و همکاران (۱۳۹۶)، توصیفی - تحلیلی، اسنادی
توسعه مشارکت سازمان‌های مردم نهاد در فرآیند کیفری مستلزم فراهم بودن زمینه‌های فعالیت نظارت و ارزیابی فعالیتها جهت رفع موانع و معایب ناشی از آنان است.	زمینه‌ها و موانع فعالیت سازمان‌های مردم نهاد را در فرآیند کیفری مورد بررسی قرار داده است.	وروایی، محمدی، نوربان (۱۳۹۴) - اسنادی
هدف سیاست جنایی مشارکتی واکنشی یا ثانویه، دخالت دادن مردم و نهادهای غیردولتی در فرآیند کیفری، پس از وقوع جرم است.	بررسی نقش مردم و نهادهای اجتماعی در مرحله تعقیب کیفری است.	شبیعه علی، زارع، زارع (۱۳۹۴)، توصیفی - تحلیلی

نویسندگان (سال) - روش	اهداف و یا سئوالات اصلی	مهمترین یافته‌ها
طاهری و روضه‌ای (۱۳۹۴) - تاریخی (اسنادی)	هدف بررسی نقش پلیس جامعه محور در پیشگیری اجتماعی از جرم است.	پیشگیری اجتماعی از جرم همکاری دستگاه‌های مسئول و مردم را می‌طلبد. مشارکت ضعیف مردم و سازمان‌های غیر دولتی از عوامل ناکارآمدی سیاست‌های پیشگیری محسوب می‌شوند.
ابراهیمی، صادق‌نژاد نایینی (۱۳۹۳)، توصیفی-تحلیلی	با تعریف و بیان مختصات اساسی به بررسی چگونگی پیشگیری از جرایم اقتصادی می‌پردازد.	شیوه‌های پیشگیری هر جرمی متفاوت است. علت ارتکاب جرایم اقتصادی مثل قاچاق به مجموعه‌ای از عوامل مرتبط در سطح تولید، توزیع و مصرف، نوع نظام اقتصادی و نیز فرهنگ جاری جامعه‌باز می‌گردد.
کوشکی (۱۳۹۳)، توصیفی-تحلیلی، اسنادی	نقش و چگونگی فعالیت سازمان‌های غیردولتی در فرآیند دادرسی کیفری است.	سازمان‌های غیردولتی یا مردم نهاد به عنوان نمایندگان جامعه در پیشبرد مسایل فرهنگی و اجتماعی، جایگاه و نقش خطیری دارند. حضور و نقش‌آفرینی این سازمان‌ها می‌تواند ضمن تأمین تضمین مشارکت عموم مردم، بر کارآمدی واثربخشی سیاست‌ها و برنامه‌های مختلف کشور اثرگذار باشد.
بابایی، صفائی آتشگاه (۱۳۹۳) توصیفی-تحلیلی	بررسی و کنکاش در قوانین جاری کشور برای اتخاذ رویکردهای مشارکت‌جویانه در امر پیشگیری از جرم	مبانی قانونی مشارکت جامعه مدنی در زمینه پیشگیری از جرم مهیا است. بررسی و شناخت مبانی قانونی مشارکت مردم در عرصه‌های اجتماعی ضروری به نظر می‌رسد.
محسنی (۱۳۹۲)- توصیفی-تحلیلی، اسنادی	بررسی سیاست جنایی مشارکتی و اهمیت فرهنگ‌سازی و توجه به ظرفیت‌های نهادهای اجتماعی	اهمیت فرهنگ‌سازی در مبارزه با کالاهای غربی و غیرمجاز، چرا که مصرف‌کنندگان این کالاها خود مبلغین اجناس خارجی و فرهنگ آنها هستند.
انصاری، کونانی، مندنی، (۱۳۹۱)، توصیفی-تحلیلی،	معرفی ماهیت و کاربست نهادی سیاست جنایی و تنویر زوایا و چارچوب علمی الگوها و ملزومات طراحی یک سازه موفق از سیاست جنایی در نظام اجتماعی.	مداخله و مشارکت جامعه مدنی در سیاست جنایی، گرانگه و نقطه کانونی سیاست جنایی مشارکتی تفسیر و تعبیر می‌گردد.
نجیبیان و بابایی (۱۳۸۷)، توصیفی-تحلیلی	تبیین تعامل پلیس با نهادهای جامعه‌ای اهداف و چالش‌های این تعامل	مشارکت و همیاری بخش لاینفک پیشگیری از جرم است که طیف وسیعی از علل و مهارت‌های قابل اعتماد را برای بحث نیاز دارد لذا مشارکت همه ارگانهای مردمی و جامعه‌ای را شامل می‌شود.
ساعد (۱۳۸۶) توصیفی-تحلیلی	پرداختن به وجاهت پیشگیری از بزهکاری در گستره کاربست‌های بسیج در آیین قانونین و مقررات	تأمین امنیت به‌عنوان نتیجه مبارزه با پدیده مجرمانه، هدف عمده‌ای است که با مشارکت مردم تحقق می‌یابد.

رحمانی فرد و نجارزاده (۱۳۹۶) «آگاهی بخشی» را به عنوان یکی از ابزارهای پیشگیری اجتماعی از وقوع بزه قاچاق کالا و ارز معرفی می‌کند که با مطالعه حاضر کاملاً همسو می‌باشد. ابراهیمی (۱۳۹۶) بهترین نوع نظارت برای کنترل جرم را از طریق سازمان‌های مردم نهاد معرفی نموده که نتیجه تحقیقش به طور مستقیم به مشارکت تمام نهادها اشاره دارد و از این جهت با پژوهش حاضر همسو می‌باشد. نتایج تحقیق طاهری و روضه‌ای (۱۳۹۴)، زرگرانی و همکاران (۱۳۹۶) در پژوهشی با بررسی نقش و جایگاه سازمان‌های مردم نهاد در سیاست جنایی نوین ایران پرداخته‌اند و همانند پژوهش‌های اشاره شده و مطالعه حاضر به حضور سازمانهای مردم نهاد در زمینه پیشگیری تأکید نموده‌اند. موسوی و همکارانش (۱۳۹۵) مانند پژوهش حاضر سعی کرده‌اند به نقش و کارکرد بسیج در رویارویی با برخی مسائل و مشکلات بپردازند. نتایج مطالعه کوشکی (۱۳۹۴)، وروایی و همکاران (۱۳۹۴) از جهت مشارکت دادن سازمانهای مردم نهاد به عنوان نمایندگان جامعه در پیشبرد مسایل فرهنگی و اجتماعی با پژوهش حاضر همسو می‌باشد. شیعه‌علی و همکاران (۱۳۹۴) دخالت دادن مردم و نهادهای غیردولتی در فرایند کیفی را مورد مطالعه قرار داده است. ابراهیمی و صادق نژاد نایینی (۱۳۹۳) نیز علت ارتکاب جرایم اقتصادی مثل قاچاق را با فرهنگ جاری جامعه مرتبط می‌داند. بابایی و صفائی (۱۳۹۳) با تأکید به بررسی و شناخت مبانی قانونی مشارکت مردم در عرصه‌های اجتماعی، اهمیت مشارکت عمومی را بیان نموده است. محسنی (۱۳۹۲) به بررسی قاچاق کالا با تأکید بر امور فرهنگی با توجه به سیاست جنایی مشارکتی ایران اقدام نموده و اهمیت فرهنگ‌سازی و توجه به ظرفیت‌های نهادهای اجتماعی را بیان می‌کند و در عین حال به وظایف غیر سرکوب‌گرانه دولت در مبارزه با قاچاق و حمایت از تولیدات داخلی اشاره نموده است. پژوهشگر اعتقاد به فعال نمودن سیاست جنایی مشارکتی دارد مبارزه با قاچاق را مستلزم فرهنگ‌سازی می‌داند. نتایج مطالعه انصاری، کونانی، مندنی (۱۳۹۱) در کتاب «سیاست جنایی از گفتمان تا برساخت‌های ریزومیک» به مداخله و مشارکت جامعه مدنی در سیاست جنایی، گرانیکه و نقطه قانونی سیاست جنایی مشارکتی اشاره دارد. نجیبیان و بابایی (۱۳۸۷) هم در پژوهشی با عنوان «تعامل پلیس با نهادهای جامعه‌ی در پیشگیری از جرم» به تبیین تعامل پلیس با نهادهای جامعه‌ی اهداف و چالش‌های این تعامل پرداخته‌اند. نتایج تحقیق حاکی از آن است که مشارکت و همیاری بخش لاینفک پیشگیری از جرم است که طیف وسیعی از علل و مهارت‌های قابل اعتماد را برای بحث نیاز دارد لذا مشارکت همه ارگانهای مردمی و جامعه‌ی و ... را شامل می‌شود. که نتیجه تحقیق

نجیبیان با نتایج تحقیق طاهری و روضه‌ای همسو می‌باشد. تمامی پژوهش‌های اشاره شده، با اهداف متشابه، به بررسی نقش سازمانهای مردمی یا مردم نهاد پرداخته‌اند، تمامی نتایج پژوهش‌ها با نتایج مطالعه حاضر همسو می‌باشند.

وجه نوآوری مقاله حاضر نسبت به مطالعات پیشین: جنبه نوآوری پژوهش به بعد میدانی بودن آن بر می‌گردد. جامعه آماری مطالعه حاضر را قشر بسیج که بهترین مدل کار مردمی را محقق ساخته‌اند تشکیل می‌دهد. از این رو در پژوهش حاضر با توجه به نظریات و مطالعات قبلی صاحب‌نظران سعی شده است نقش بسیج در کشف کالاهای قاچاق با توجه به سیاست جنایی مشارکتی مورد بازشناسی قرار گیرد و ابعادی که تاکنون مورد توجه قرار نگرفته‌اند به چالش کشیده شوند. تا کنون پژوهشگران بسیاری در زمینه قاچاق کالا و مبارزه با آن تحقیقاتی انجام داده‌اند اما تاکنون مطالعه‌ای در ارتباط با نقش بسیج در پیشگیری از قاچاق انجام نشده و همچنین در پژوهش‌های انجام گرفته به پیشگیری از قاچاق کالاهای ممنوعه نیز توجهی نشده و علاوه بر آن در مطالعات قبلی، بین قاچاق کالاهای مجاز و ممنوعه تفکیکی صورت نگرفته است. در وضعیت کنونی کشور که دشمن قشر جوان را مورد هدف قرار داده و با تبلیغ و ترویج کالاهای ممنوعه قصد به انحطاط کشاندن جامعه اسلامی را دارد، نیروهای بسیجی که اخیراً در قوانین نیز مورد توجه قانونگذار قرار گرفته‌اند، و با این نوع مشکلات جامعه بیش از سایر اقشار جامعه آشنا بوده و در جهت اجرای فرامین مقام معظم رهبری گام بر می‌دارند، بیشتر می‌توانند مؤثر باشند. لذا نتایج تحقیق حاضر می‌تواند در جهت ترویج آموزه‌های دینی و پیشگیری از قاچاق کالاهای ممنوعه از طریق شرکت دادن سازمانهای مردم نهاد که بسیج هم جزء آنهاست، بکار گرفته شود.

۳- روش تحقیق

نوع تحقیق: نوع تحقیق کاربردی است.

استراتژی کلی تحقیق

تحقیق ماهیت توصیفی- تحلیلی دارد و با تکنیک پیمایشی انجام گرفته است و برای بررسی موضوع مورد پژوهش از روش‌های آمار توصیفی و آمار استنباطی استفاده شده است تا با ارائه جداول واضح بتوان به اهداف و پاسخ سؤال پژوهش دسترسی پیدا کرد.

تعریف مفاهیم یا متغیرها

فرهنگ، آگاهی، پیشگیری، تحصیلات چهار متغیری هستند که در پرسشنامه پژوهش حاضر انتخاب شده‌اند تا میزان تأثیر آنها در پیشگیری از قاچاق کالاهای ممنوعه مورد

بررسی قرار گیرد. در این قسمت از پژوهش ارائه تعاریف مختصری از متغیرهای مهم ضروری به نظر می‌رسد:

الف) فرهنگ: ادوارد بانت تایلور فرهنگ را مجموعه‌ای کامل، شامل دانش، عقاید، هنر، اخلاق، قانون، آداب و رسوم و توانایی‌هایی که بشر به عنوان عضوی از جامعه آنها را اخذ می‌کند، معنا کرده است.

پ) پیشگیری: پیشگیری در فرهنگ لغت معین به معنی «جلوگیری» و «دفع» آمده است و پیشگیری کردن یعنی «مانع شدن» (معین، ۱۳۸۱، ص ۹۳۳) که با مفهوم اصطلاحی آن در علوم جنایی هماهنگی دارد. پیشگیری امروزه در معنای «پیش بینی کردن» یا «آگاه کرن و هشدار دادن» به کار می‌رود (نجفی ابرندآبادی، ۱۳۷۸، ص ۱۳۵).

روشهای گردآوری داده‌ها

در جمع‌آوری اطلاعات و داده‌های تحقیق از روش‌های کتابخانه‌ای در جمع‌آوری سوابق و مبانی نظری پژوهش و روش پیمایشی در تحلیل و توصیف داده‌ها بهره‌گرفته شده است. ابزار گردآوری اطلاعات، پرسشنامه محقق ساخته‌ای است که شامل ۱۴ سؤال می‌باشد. پیش از توزیع پرسشنامه، نمونه اولیه پرسشنامه در اختیار خبرگان - توسط کارکنان ستاد مبارزه با قاچاق کالا و ارز - قرار گرفت تا آن را از این حیث که تا چه میزان توانایی سنجش متغیرهای مطالعه را دارد، مورد بررسی قرار دهند.

روشهای تحلیل داده‌ها

نقش آمار توصیفی در واقع، جمع‌آوری، خلاصه کردن و توصیف اطلاعات کمی به دست آمده از نمونه‌ها یا جامعه‌ها است؛ اما محقق معمولاً کار خود را با توصیف اطلاعات پایان نمی‌دهد، بلکه سعی می‌کند آنچه را که از بررسی گروه نمونه به دست آورده است به گروه‌های مشابه بزرگتر تعمیم دهد. از طرف دیگر در اغلب موارد مطالعه تمام اعضای یک جامعه ناممکن است. از این رو محقق به شیوه‌هایی احتیاج دارد که بتواند با استفاده از آنها نتایج به دست آمده از مطالعه گروه‌های کوچک را به گروه‌های بزرگتر تعمیم دهد. به شیوه‌هایی که از طریق آنها ویژگی‌های گروه‌های بزرگ براساس اندازه‌گیری همان ویژگی‌ها در گروه‌های کوچک استنباط می‌شود، آمار استنباطی گفته می‌شود (صادقپور، مرادی، ۱۳۹۲، ص ۱۶۷). از آزمون شاپیرو ویلک یا آزمون کولموگروف اسمیرنوف استفاده می‌شود تا از نرمال بودن داده‌ها اطمینان حاصل گردد. هنگام بررسی نرمال بودن داده‌ها فرضیه صفر مبتنی بر اینکه توزیع داده‌ها نرمال است در سطح خطای پنج درصد تست می‌شود؛ بنابراین اگر مقدار معناداری آزمون بزرگتر مساوی ۰/۰۵ بدست آید، در این صورت دلیلی برای رد فرضیه صفر مبتنی بر اینکه

داده‌ها نرمال است، وجود نخواهد داشت؛ به عبارت دیگر توزیع داده‌ها نرمال خواهد بود. (صادقپور، مرادی، ۱۳۹۲، ص ۱۶۷) برای آزمون نرمالیتی فرضیه‌های آماری به صورت زیر تنظیم می‌شود: فرضیه صفر: توزیع داده‌های مربوط به هر یک از متغیرها نرمال است. فرضیه یک: توزیع داده‌های مربوط به هر یک از متغیرها نرمال نیست.

جدول ۲- نتایج آزمون نرمالیتی برای مؤلفه‌های پژوهش

نتیجه	مقدار معنی‌داری آزمون کولموگروف اسمیرنوف	آماره آزمون	مؤلفه‌های پژوهش
نرمال نیست	۰۰/۰	۰/۱۳	فرهنگ
نرمال نیست	۰۰/۰	۰/۲۹	آگاهی
نرمال نیست	۰۰/۰	۰/۱۱	پیشگیری
نرمال نیست	۰۰/۰	۰/۱۲	تحصیلات

منبع: خروجی نرم‌افزار SPSS

با توجه به جدول فوق مقدار معناداری آزمون کولموگروف اسمیرنوف برای کلیه مؤلفه‌ها کمتر از ۰,۰۵ می‌باشد. به عبارتی با توجه به این آزمون فرض نرمال بودن داده‌ها برای این عوامل تأیید نمی‌شود؛ بنابراین برای بررسی سؤالات پژوهش از آزمون‌های ناپارامتری دوجمله‌ای و فریدمن استفاده می‌شود. اولویت اهمیت عوامل موثر بر قاچاق کالاهای ممنوعه «به چه صورتی است؟

برای پاسخگویی به سؤال فوق، آزمون رتبه‌بندی فریدمن که یک آزمون ناپارامتری، معادل آنالیز واریانس با اندازه‌های تکراری درون-گروهی است انجام می‌شود و از آن برای مقایسه میانگین رتبه‌ها در بین k متغیر استفاده می‌شود. از یک نمونه شامل ۱۷۰ نفر در مورد ۴ مؤلفه نظرخواهی شده است یعنی از آن‌ها خواسته شد که به هر یک از مؤلفه‌ها از نظر کیفیت امتیاز بدهند. سپس میانگین امتیازات مؤلفه‌ها را با هم مقایسه و بررسی شد که اگر اختلافات امتیازات مؤلفه‌ها معنی‌دار است کدام مؤلفه بیشترین امتیاز و کدام مؤلفه کمترین امتیاز را کسب کرده است. در چنین حالتی با ۴ متغیر روبرو می‌شویم که این متغیرها از لحاظ آماری به هم وابسته هستند؛ زیرا اندازه‌هایی هستند که توسط هر نمونه تکرار شده‌اند. در آزمون فریدمن فرض صفر مبتنی بر یکسان بودن میانگین رتبه‌ها در بین گروه‌ها است. رد شدن فرضیه صفر به

این معنی است که در بین گروه‌ها حداقل دو گروه با هم اختلاف معناداری دارند. به این صورت که مقدار معناداری آزمون با مقدار $0,05$ مقایسه شده و اگر کمتر باشد فرض صفر رد می‌شود. برای روشن شدن این موضوع جدولی به صورت زیر ارائه می‌گردد. (صادقپور، مرادی، ۱۳۹۲، ص ۱۷۶). بررسی فرضیه: "میزان یکسان تأثیر عوامل بر قاچاق کالاها ممنوعه"

جدول ۳- نتایج آزمون فریدمن مؤلفه‌های پژوهش

اولویت اهمیت مؤلفه	آماره کای-دو	مقدار معناداری آزمون	حجم نمونه	میانگین رتبه‌ها	مؤلفه‌های پژوهش
۳	۷۵/۹۵	۰/۰۰	۱۷۰	۳/۱۶	فرهنگ
۱				۴/۴۲	آگاهی
۴				۳/۰۴	پیشگیری
۲				۳/۲۳	تحصیلات

باتوجه به جدول فوق و مقدار معناداری آزمون، فرضیه صفر رد می‌شود به این معنی که در بین مؤلفه‌های مختلف، حداقل دو مؤلفه با هم اختلاف معناداری دارند. موضوع آمار توصیفی تنظیم و طبقه‌بندی داده‌ها، نمایش ترسیمی و محاسبه مقادیری از قبیل نما، میانگین، میانه و... می‌باشد که حاکی از مشخصات یکایک اعضای جامعه مورد بحث است. در آمار توصیفی اطلاعات حاصل از یک گروه، همان گروه را توصیف می‌کند (مؤمنی، قیومی، ۱۳۹۶، ص ۱۸۳). آزمون دوجمله‌ای، یک آزمون پارامتری می‌باشد که در آن بر مبنای یک مقدار یا مشخصه، به بررسی موفقیت و شکست پرداخته می‌شود. منظور از موفقیت و شکست، وجود یا عدم وجود یک متغیر در جامعه مورد بررسی می‌باشد. این آزمون هم ردیف آزمون پارامتری T می‌باشد (مؤمنی، قیومی، ۱۳۹۶، ص ۷۶).

جدول ۴- نتایج آزمون دوجمله‌ای مؤلفه‌های پژوهش

مقدار معنی‌داری	نسبت مشاهده شده	تعداد	نوع پاسخ	مؤلفه‌های پژوهش
۰/۰۰	۰/۹۴	۱۵۹	پاسخ بزرگتر و مساوی ۲	فرهنگ
	۰/۰۶	۱۱	پاسخ کوچکتر از ۲	
	۱/۰۰	۱۷۰	مجموع	
۰/۰۰	۰/۹۸	۱۶۶	پاسخ بزرگتر و مساوی ۲	آگاهی
	۰/۰۲	۴	پاسخ کوچکتر از ۲	
	۱/۰۰	۱۷۰	مجموع	

مؤلفه‌های پژوهش	نوع پاسخ	تعداد	نسبت مشاهده‌شده	مقدار معنی‌داری
پیشگیری	پاسخ بزرگتر و مساوی ۲	۱۶۴	۰/۹۶	۰/۰۰
	پاسخ کوچکتر از ۲	۶	۰/۰۴	
	مجموع	۱۷۰	۱/۰۰	
تحصیلات	پاسخ بزرگتر و مساوی ۲	۱۴۶	۰/۸۶	۰/۰۰
	پاسخ کوچکتر از ۲	۲۴	۰/۱۴	
	مجموع	۱۷۰	۱/۰۰	

(منبع: خروجی نرم‌افزار SPSS)

در آزمون دو جمله‌ای جواب پاسخگویان به هر سؤال به دو دسته تقسیم می‌شود. در جدول فوق فراوانی هر دسته گزارش شده است. در مؤلفه‌هایی که مقدار معناداری کمتر از ۰,۰۵ و فراوانی دسته پاسخ بزرگتر و مساوی ۲ بیشتر باشد یعنی جواب پاسخگویان از سطح متوسط بیشتر است و این اختلاف دو دسته معنی‌دار است. در نتیجه انتظار می‌رود تأثیرگذاری این مؤلفه‌ها در حد مطلوب باشد.

جامعه و نمونه

کارکردهای نهاد مردمی بسیج در سه دهه متناسب با وضعیت کشور بوده است و بطور مداوم توانسته‌اند در عرض سایر نهادهای متولی در حوزه جرایم و آسیب‌های اجتماعی نقش کلیدی در امر پیشگیری داشته باشند. با توجه به جایگاه نهاد بسیج در قوانین و مقررات (قانون حمایت قضایی از بسیج، آمران به معروف و ناهیان از منکر، قانون آیین دادرسی کیفری) و نقش این نهاد مردمی در پیشگیری، تعقیب، حمایت از بزه‌دیدگان و... این قشر به عنوان جامعه آماری انتخاب شده‌اند. جامعه آماری پژوهش حاضر را بسیجیان و فرماندهان بسیج تشکیل داده‌اند. پرسشنامه محقق ساخته ابزار این پژوهش می‌باشد. بعد از تنظیم پرسشنامه، جهت بررسی روایی، پرسشنامه در اختیار کارکنان ستاد مبارزه با قاچاق کالا و ارز قرار گرفت تا آن را از حیث این که تا چه میزان توانایی سنجش متغیرهای مطالعه را دارد، مورد بررسی و کارشناسی قرار دهند. بعد از انجام اصلاحات پیشنهادی از سوی کارشناسان مبارزه با قاچاق کالا و ارز، با حصول ۰/۷۵ برای آلفای کرونباخ پایایی پرسشنامه مشخص گردید و پرسشنامه نهایی برای پاسخگویی بین نمونه‌ها، توزیع شد. تعداد ۱۷۰ نفر با نمونه‌گیری تصادفی انتخاب و به پرسشنامه‌ها پاسخ دادند و راهنمایی موردنیاز پاسخ‌دهنده در هر مرحله انجام گرفت. بعد از اصلاحات اعمال شده بر پرسشنامه مورد نظر ۱۷۰ نفر از فرماندهان

بسیج به عنوان حجم نمونه به سؤالات پرسشنامه به صورت تصادفی، پاسخ دادند. به طوری که در ابتدا گزینه‌های هر سؤال که به صورت طیف لیکرت هستند، امتیازبندی شد. از آن جایی که هر مؤلفه برگرفته از برآیند چند سؤال پرسشنامه است، میانگین امتیازات سؤالات مرتبط که به شیوه فوق کدگذاری شده‌اند، محاسبه گردید؛ بنابراین داده‌های رتبه‌ای تبدیل به یک رشته از اعداد شدند. به منظور توصیف داده‌ها از روش‌های آمار توصیفی شامل آماره‌های فراوانی، میانگین، انحراف معیار، چولگی و کشیدگی استفاده شد. در بخش آمار استنباطی جهت استفاده از آزمون آماری مناسب برای بررسی سؤالات پژوهش، در ابتدا نرمال بودن توزیع داده‌ها با استفاده از آزمون کولموگروف اسمیرنوف مورد بررسی قرار گرفت. سپس به منظور بررسی سؤالات، از آزمون‌های ناپارامتری دوجمله‌ای و رتبه‌بندی فریدمن استفاده شده است و تحلیل با استفاده از نرم افزار تحلیل آماری SPSS22 در سطح معناداری ۰/۰۵ انجام شده است.

روایی و پایایی ابزار جمع‌آوری اطلاعات

معمولاً دامنه ضریب قابلیت از صفر (عدم ارتباط) تا ۱+ (ارتباط کامل) تغییر می‌کند. ضریب قابلیت اعتماد نشانگر آن است که تا چه اندازه ابزار اندازه‌گیری ویژگی‌های با ثبات آزمودنی و یا ویژگی‌های متغیر و موقتی وی را می‌سنجد. برای محاسبه ضریب قابلیت اعتماد ابزار اندازه‌گیری شیوه‌های مختلفی به کار برده می‌شود. از آن جمله می‌توان به روش آلفای کرونباخ اشاره کرد، که در زیر به شرح این روش پرداخته شده است. این روش برای محاسبه هماهنگی درونی ابزار اندازه‌گیری از جمله پرسشنامه‌ها یا آزمون‌هایی که خصیصه‌های مختلف را اندازه‌گیری می‌کنند، بکار می‌رود. در این گونه ابزارها، پاسخ هر سؤال می‌تواند مقادیر عددی مختلف را اختیار کند. برای محاسبه ضریب آلفای کرونباخ ابتدا باید واریانس نمره‌های هر زیر مجموعه سؤال‌های پرسشنامه (یا زیر آزمون) و واریانس کل را محاسبه کرد. سپس با استفاده از فرمول زیر مقدار ضریب آلفا حاصل می‌شود:

$$r_a = \frac{j}{j+1} \left(1 - \frac{\sum S_j^2}{S^2} \right)$$

(j = تعداد زیر مجموعه سوال‌های پرسشنامه یا آزمون، S_j^2 = واریانس زیر آزمون j ام، S^2 = واریانس کل آزمون)

مقدار صفر این ضریب نشان‌دهنده عدم قابلیت اعتماد و ۱+ نشان‌دهنده قابلیت اعتماد کامل است. به طور معمول مقادیر بیش از ۰/۶ برای این ضریب می‌توانند پایایی پرسشنامه را تأیید نمایند.

جدول ۵- بررسی قابلیت اعتماد پرسشنامه

عوامل پرسشنامه	تعداد سوال	آلفای کرونباخ
کل پرسشنامه	۱۴	۰/۷۵

(منبع: خروجی نرم افزار SPSS)

از روش آلفای کرونباخ برای محاسبه همابستگی درونی ابزار اندازه گیری یا پایایی پرسشنامه‌ها استفاده شده است. مقدار صفر این ضریب نشان دهنده عدم پایایی و +۱ نشان دهنده پایایی کامل است. به طور معمول مقادیر بیش از ۰/۷ برای این ضریب می‌توانند پایایی پرسشنامه را تأیید نمایند. از آنجایی که مقدار ضریب آلفای کرونباخ در کل پرسشنامه و تمامی شاخص‌های اصلی آن، بزرگتر از ۰/۷ (۰/۷۵) می‌باشد، بنابر این پرسشنامه و شاخص‌های آن از نظر پایایی در سطح کاملاً مناسبی قرار دارند، بنابراین پایایی پرسشنامه مورد تأیید می‌باشد. از آنجایی که مقدار ضریب آلفای کرونباخ در کل پرسشنامه و شاخص‌های آن بزرگتر از ۰/۶ می‌باشد، بنابراین پرسشنامه و شاخص‌های آن از نظر پایایی در سطح کاملاً مناسبی قرار دارند، بنابراین پایایی پرسشنامه مورد تأیید می‌باشد.

مراحل انجام و به کارگیری روش

در انجام مطالعه حاضر، پس از تنظیم پرسشنامه، کارکنان ستاد مبارزه با قاچاق کالا و ارز به عنوان خبره، پرسشنامه محقق ساخته را مورد بررسی قرار دادند و بعد از حذف تعدادی از سؤالات، ۱۴ سؤال مورد تأیید قرار گرفت و ۱۷۰ نفر به عنوان نمونه از جامعه آماری - بسیجیان و فرماندهان بسیج - به صورت تصادفی به پرسشها پاسخ دادند.

۴- یافته‌های تحقیق

این قسمت از پژوهش به بیان نتایج و یافته‌های به دست آمده از مطالعه می‌پردازد که بدین منظور از روش‌های آمار توصیفی و آمار استنباطی استفاده گردید، جداول واضحی برای دستیابی به اهداف پژوهش از جمله پیشگیری از قاچاق کالاهای ممنوعه، مبارزه با رواج کالاهای غیرمجاز و خلاف عرف، مبارزه با جایگزینی فرهنگ غرب در جامعه اسلامی و ایجاد بستر فرهنگی برای مبارزه با قاچاق و ... ارائه گردید و بعد از اثبات فرضیه، بر اساس یافته‌های به دست آمده و تحلیل داده‌ها به سؤال اصلی پژوهش تحت عنوان «کارکرد نهاد مردمی بسیج در مهار پدیده قاچاق چیست؟» و سؤالات دیگری همچون دلیل تأثیر نهاد بسیج در پیشگیری از جرم چیست؟ سیاست جنایی حاکم در پیشگیری از قاچاق کالاهای ممنوعه کدام است؟ روش‌های پیشگیری از قاچاق کالاهای ممنوعه کدامند؟ پاسخ داده شد. برای توصیف داده‌ها از روش‌های

آمار توصیفی استفاده شد. در بخش آمار استنباطی، ابتدا نرمال بودن توزیع داده‌ها با استفاده از آزمون کولموگروف اسمیرنوف مورد بررسی قرار گرفت. بعد برای بررسی سؤالات، از آزمون‌های ناپارامتری ۲ جمله‌ای و رتبه‌بندی فریدمن استفاده شده است. ضمناً تحلیل با استفاده از نرم افزار تحلیل آماری SPSS22 در سطح معناداری ۰/۰۵ انجام شده است. نقش آمار توصیفی در واقع، جمع‌آوری، خلاصه کردن و توصیف اطلاعات کمی به دست آمده از نمونه‌ها یا جامعه‌ها است. اما محقق معمولاً کار خود را با توصیف اطلاعات پایان نمی‌دهد، بلکه سعی می‌کند آنچه را که از بررسی گروه نمونه به دست آورده است به گروه‌های مشابه بزرگتر تعمیم دهد. از طرف دیگر در اغلب موارد مطالعه تمام اعضای یک جامعه ناممکن است. از اینرو محقق به شیوه‌هایی احتیاج دارد که بتواند با استفاده از آنها نتایج به دست آمده از مطالعه گروه‌های کوچک را به گروه‌های بزرگتر تعمیم دهد. به شیوه‌هایی که از طریق آنها ویژگی‌های گروه‌های بزرگ براساس اندازه‌گیری همان ویژگی‌ها در گروه‌های کوچک استنباط می‌شود آمار استنباطی گفته می‌شود. در جدول ۴ آماره‌های توصیفی مؤلفه‌های پژوهش شامل تعداد پاسخگویان، کمترین مقدار، بیشترین مقدار، میانگین، انحراف معیار، چولگی و کشیدگی گزارش شده است. با توجه به ویژگی‌های جمعیت شناختی، افراد جامعه آماری پژوهش از نظر تحصیل در سطوح مختلف تحصیلی قرار دارند؛ به طوری که کمترین درصد فراوانی افراد دارای تحصیلات کارشناسی (۱۰ درصد) و بالاترین درصد فراوانی افراد دارای سطح تحصیلات دیپلم (۶۰ درصد) هستند و از نظر جنسیتی ۷۰ درصد زنان و ۳۰ درصد مردان تشکیل می‌دهند. در جدول ۶، درصد فراوانی پاسخ به سؤال‌های مربوط به هر یک از مؤلفه‌های تحقیق آورده شده است.

فراوانی پاسخ‌های کاملاً موافقم تا کاملاً مخالفم و همچنین درصد مربوط به این فراوانی‌ها در هریک از پاسخ، فراوانی پاسخ‌ها به صورت سؤالات در جدول ۲ آمده است. به عنوان مثال برای سؤال شماره ۱ از مجموع ۱۷۰ پاسخ، فراوانی پاسخ‌ها به صورت ۲۶ پاسخ کاملاً مخالفم معادل ۱۵,۲۹ درصد، ۲ پاسخ مخالفم معادل ۱,۱۸ درصد، ۳۴ پاسخ موافقم معادل ۲۰ درصد و ۱۰۸ پاسخ کاملاً موافقم ۶۳,۵۳ درصد می‌باشد. برای سایر گویه‌ها فراوانی پاسخ‌ها به شرح زیر است:

جدول ۶- فراوانی پاسخ‌های پرسشنامه

پرسشنامه	سوالات	کاملاً مخالفم		مخالفم		موافقم		کاملاً موافقم	
		درصد فراوانی	فراوانی	درصد فراوانی	فراوانی	درصد فراوانی	فراوانی	درصد فراوانی	فراوانی
فرهنگ	مبارزه با فرهنگ غرب	۲۶	۱۵/۲۹	۲	۱/۱۸	۳۴	۲۰/۰۰	۱۰۸	۵۳/۵۳
	فرهنگ مصرف	۴۲	۲۴/۷۱	۰	۰/۰۰	۳۲	۱۸/۸۲	۹۶	۵۶/۴۷
	فرهنگ خرید	۴۵	۲۶/۴۷	۰	۰/۰۰	۶۰	۳۵/۲۹	۶۵	۳۸/۲۴
	فرهنگ سازی	۳۰	۱۷/۶۵	۱۳	۷/۶۵	۴۵	۲۶/۴۷	۸۲	۴۸/۲۴
آگاهی	آگاهی از فروش کالاهای قاچاق	۸	۴/۷۱	۰	۰/۰۰	۲۵	۱۴/۷۱	۱۳۷	۸۰/۵۹
	آگاهی بخشی	۱۷	۱۰/۰۰	۴	۲/۳۵	۴۶	۲۷/۰۶	۱۰۳	۵۰/۵۹
پیشگیری	پیشگیری با بالابردن کیفیت	۱۱	۶/۴۷	۰	۰/۰۰	۲۰	۱۱/۷۶	۱۳۹	۸۱/۷۶
	پیشگیری با تامین نیاز	۲۰	۱۱/۷۶	۰	۰/۰۰	۴۸	۲۸/۲۴	۱۰۲	۵۰/۰۰
	پیشگیری باتوجه به ممنوعیت‌ها	۸۷	۵۱/۱۸	۳	۱/۷۶	۲۶	۱۵/۲۹	۵۴	۳۱/۷۶
	ممانعت از مصرف کالاهای خارجی	۳۶	۲۱/۱۸	۳	۱/۷۶	۲۸	۱۶/۴۷	۱۰۳	۵۰/۵۹
	پیشگیری از تولید کالاهای ممنوعه	۵۱	۳۰/۰۰	۳	۱/۷۶	۵۱	۳۰/۰۰	۶۵	۳۸/۲۴
تخصیلات	فناوری در تولید	۳۳	۱۹/۴۱	۰	۰/۰۰	۲۳	۱۳/۵۳	۱۱۴	۵۷/۰۶
	حمایت از علوم و فنون	۲۲	۱۲/۹۴	۵	۲/۹۴	۶۰	۳۵/۲۹	۸۳	۴۸/۸۲
	آموزش مجازی و ...	۶۰	۳۵/۲۹	۳	۱/۷۶	۲۸	۱۶/۴۷	۷۹	۴۶/۴۷

(منبع: خروجی نرم‌افزار SPSS)

در جدول ۷ آماره‌های توصیفی مؤلفه‌های پژوهش شامل تعداد پاسخگویان، کم‌ترین مقدار، بیشترین مقدار، میانگین، انحراف معیار، چولگی و کشیدگی گزارش شده است.

جدول ۷- آماره‌های توصیفی مؤلفه‌های پژوهش

مؤلفه‌های پژوهش	تعداد	کم‌ترین	بیش‌ترین	میانگین	انحراف معیار	چولگی	کشیدگی
آگاهی	۱۷۰	۲/۰۰	۴/۰۰	۳/۵۵	۰/۵۷	۱/۰۹-	۰/۰۶
فرهنگ	۱۷۰	۱/۵۰	۴/۰۰	۳/۰۷	۰/۵۹	۰/۳۲-	۰/۶۴-

مؤلفه‌های پژوهش	تعداد	کم‌ترین	بیش‌ترین	میانگین	انحراف معیار	چولگی	کشیدگی
تحصیلات	۱۷۰	۱/۰۰	۴/۰۰	۳/۰۷	۰/۷۴	۰/۵۳	۰/۱۵
پیشگیری	۱۷۰	۱/۶۰	۴/۰۰	۳/۰۵	۰/۵۴	۰/۱۴	۰/۶۴

در جدول ۷ بیشترین میانگین مربوط به مولفه‌های آگاهی، تحصیلات و فرهنگ است. ضرایب چولگی و کشیدگی بین ۲ و ۲- برای تمامی مؤلفه‌های اشاره شده نشانگر نرمال بودن توزیع داده‌هاست که از اطلاعات جدول می‌توان استخراج نمود.

با مراجعه به پژوهش‌های قبلی و بررسی آنها به وجوه مشترک آنها پی برده می‌شود. از جمله؛ مطالعه جزینی و همکارانش در سال (۱۳۹۲) که به روش توصیفی - تحلیلی انجام گرفته و جامعه آماری پژوهش مذکور را بسیجیان و پرسنل یگان ویژه تشکیل داده‌اند؛ یافته‌های تحقیق جزینی و همکارانش حاکی از آن است که تعامل پلیس با بسیج در پیشگیری از جرائم امنیتی مؤثر بوده است. کوشکی در پژوهشی که در مورد سازمان‌های غیردولتی انجام داده، روش توصیفی تحلیلی را، با کمک منابع کتابخانه‌ای بکار گرفته است. نویسنده معتقد است که سازمان‌های غیردولتی در جامعه نقش برجسته‌ای دارند. سازمانهای غیردولتی به عنوان ابزاری جهت پیوند جامعه و نظام عدالت کیفری عمل می‌کنند و به عنوان چشمان بیدار مستقل جامعه عمل کرده و در ایجاد سیاست جنایی مشارکتی نقش بارزی دارند و از سوی دیگر در ایجاد اعتماد میان جامعه و دستگاه قضایی می‌توانند مؤثر واقع شوند. قانون جدید آیین دادرسی کیفری در این زمینه نوآوری‌هایی را انجام داده اما جامعه و دست‌اندرکاران قضایی نیز باید به این باور برسند که مشارکت سازمان‌های غیردولتی در تعقیب دعوای عمومی ضمن حمایت از بزه‌دیده در تحقق امنیت اجتماعی و عدالت مؤثر است (کوشکی، ۱۳۹۳، ص ۸۲) و همچنین در پژوهشی که زرگرانی و همکاران در سال (۱۳۹۶) با روش توصیفی - تحلیلی، اسنادی انجام داده‌اند، باز هم سازمان‌های مردم‌نهاد مورد بررسی قرار داده شده‌اند و هدف محققین کم کردن اقتدار قوانین توسط دخالت سایر مراجع بوده که به حضور سازمانهای مردم‌نهاد در زمینه پیشگیری تأکید نموده‌اند. نویسندگان معتقدند که مشارکت عمومی به معنی گشوده‌شدن درهای نظام عدالت کیفری به روی جامعه مدنی است. سازمان‌های مردم‌نهاد از همکاری و همدلی داوطلبانه افراد جامعه در جهت نیل به اهداف از پیش تعیین‌شده تأسیس می‌شوند و پژوهش محسنی در سال (۱۳۹۲) که آن نیز به روش دو پژوهش قبلی انجام گرفته به بررسی سیاست جنایی مشارکتی و اهمیت فرهنگ‌سازی و توجه به ظرفیت‌های نهادهای اجتماعی پرداخته، وی به اهمیت فرهنگ‌سازی در مبارزه با کالاهای غربی و غیرمجاز اشاره نموده، چرا که

مصرف کنندگان این کالاها خود مبلغین اجناس خارجی و فرهنگ آنها هستند. با توجه به روش‌های پژوهش در تحقیقات قبلی، اهداف و یافته‌ها و نتایج آنها، مشخص می‌گردد اهداف و نتایج پژوهش حاضر نیز تا حدودی با آنها همسو می‌باشد چرا که پیشگیری از جرم در هر مرحله‌ای که باشد تعامل بین مردم و نهادهای دولتی را می‌طلبد و نهاد بسیج به عنوان یک نهاد مردمی می‌تواند در کنار سایر نهادها و سازمانها در پیشگیری از جرایم و آسیب‌های اجتماعی نقش مهمی را ایفا کند، و مقنن نیز اخیراً در قوانین و مقررات کشور به این مهم توجه نموده است.

۵- بحث، نتیجه‌گیری و پیشنهادها

۵-۱- بحث

با پیشرفت جوامع، علم جرم‌شناسی نیز برای مقابله با بزهکاری و جرایم پیوسته باید حالت پویای خود را حفظ کند. اتخاذ تدابیر پیشگیرانه همواره از اقدامات سرکوبگرانه کارایی بیشتری داشته است. در پژوهش حاضر سعی شد رویکرد سیاست جنایی مشارکتی در پیشگیری از قاچاق کالاهاى ممنوعه مورد بررسی قرار گیرد و نقش نهاد بسیج نیز در این مورد به چالش کشیده شود. در مطالعه حاضر چهار مؤلفه پیشگیری، تحصیلات، آگاهی و فرهنگ مورد بررسی و آزمون قرار گرفتند. تحصیلات، آگاهی و فرهنگ با متغیر پیشگیری ارتباط کاملاً مستقیم دارند. چرا که بدون افزایش آگاهی و بینش کافی پیشگیری از وقوع پدیده‌ای غیرممکن به نظر می‌رسد. برای مبارزه با هر معضلی و ریشه‌کن کردن آن ایجاد بستر فرهنگی یکی از عوامل بنیادین است که فرضیه پژوهش به این ترتیب به اثبات می‌رسد. با توجه به قوانین جدید و جایگاه نهاد مردمی بسیج در قانون ایران، نیروهای این نهاد با آگاهی بخشی و ایجاد بستر فرهنگی در زمینه مسائل مختلف اجتماعی، اقتصادی، آموزشی و سیاسی می‌توانند به نحو مطلوب نقش خود را ایفا کنند. براساس یافته‌های پژوهش طبق آماره‌های توصیفی مؤلفه آگاهی دارای بیش‌ترین و مؤلفه پیشگیری کم‌ترین میانگین را به خود اختصاص داده است. نتیجه آزمون دوجمله‌ای نیز اهمیت مؤلفه آگاهی را از سایر مؤلفه‌ها بارزتر نمود. محققان نیز در مطالعاتی که انجام داده‌اند به صورت جداگانه به عامل فرهنگ، اطلاع و آگاهی، پیشگیری اشاره نموده‌اند. اما در هیچ پژوهشی این مؤلفه‌ها به صورت یکجا مورد بررسی قرار نگرفته است. پژوهش محسنی و تعدادی از مطالعات که در سوابق تحقیق (جدول شماره ۱) آورده شده همسو بوده و تقریباً اهداف مشترکی را دنبال می‌کنند. محسنی به بررسی سیاست جنایی مشارکتی و اهمیت فرهنگ‌سازی

و توجه به ظرفیت‌های نهادهای اجتماعی پرداخته، وی به اهمیت فرهنگ‌سازی در مبارزه با کالاهای غربی و غیرمجاز اشاره نموده، چرا که مصرف‌کنندگان این کالاها خود مبلغین اجناس خارجی و فرهنگ آنها هستند. با توجه به روش‌های پژوهش در تحقیقات قبلی، اهداف و یافته‌ها و نتایج آنها، مشخص می‌گردد که اهداف و نتایج پژوهش حاضر نیز تا حدودی با آنها مخصوصاً با مطالعه محسنی همسو می‌باشد چرا که پیشگیری از جرم در هر مرحله‌ای که باشد تعامل بین مردم و نهادهای دولتی را می‌طلبد و نهاد بسیج به عنوان یک نهاد مردمی می‌تواند در کنار سایر نهادها و سازمانها در پیشگیری از جرایم و آسیب‌های اجتماعی نقش مهمی را ایفا کند. لذا پژوهش حاضر از جهت بررسی مؤلفه‌هایی مانند فرهنگ، آگاهی بخشی، پیشگیری با مطالعات مذکور در قسمت سوابق تحقیق همسو می‌باشد. همچنین تحقیق روبرو از جهت جایگاه سیاست جنایی مشارکتی در مبارزه و پیشگیری از جرم، با پژوهش‌های فوق دارای اهداف و نتایج متشابهی می‌باشد و برترین وجه افتراق تحقیق حاضر انتخاب قشر بسیج به عنوان جامعه آماری پژوهش می‌باشد.

۵-۲- نتیجه‌گیری

نتایج پژوهش حاضر حاکی از آن است که پیشگیری از ارتکاب جرم و تلاش در راستای کاهش جرائم وظیفه‌ای نیست که تنها بر عهده پلیس و قوه قضاییه باشد بلکه در جهت تحقق اهداف، مشارکت تمامی ارگانها و عموم مردم حقیقتی انکارناپذیر است. جرم قاچاق نیز به عنوان پدیده‌ای است که امنیت اقتصادی، اجتماعی و ... تهدید می‌کند. عدم تولید کالاهای ممنوعه با توجه به محدودیت‌های مذهبی یکی از سبب‌های ارتکاب جرم به حساب می‌آید و فقط پیشگیری از وقوع با فرهنگ‌سازی و آگاه‌سازی ممکن خواهد بود. تا زمانی که فرهنگ استفاده از کالا، عرق ملی، سطح آگاهی در بین افراد جامعه تقویت نشود، روش‌های پیشگیری و تدابیر و اقدامات مربوطه با شکست مواجه خواهد شد. در این میان نقش نهادهای مردمی و مشارکت همگانی غیر قابل انکار است. از نتایج تحقیق و بررسی مؤلفه‌های «آگاهی»، «فرهنگ»، «پیشگیری»، «تحصیلات» برمی‌آید که اتخاذ تدابیر پیشگیرانه، فرهنگ‌سازی، از بین بردن بسترهای ارتکاب جرم، تولید کالاهای جایگزین، ترویج مصرف کالاهای مشروع با آگاه‌سازی، افزایش کیفیت کالاهای داخلی، آموزش، تبلیغات متناسب با فرهنگ جامعه اسلامی، ترویج آموزه‌های دینی، مبارزه با تهاجم فرهنگی می‌تواند آهنگ وقوع قاچاق را کندتر نماید؛ در روند پژوهش جدول‌هایی ارائه گردید تا مطالعه به اهداف خود، از جمله پیشگیری از قاچاق کالاهای ممنوعه، مبارزه با رواج کالاهای غیرمجاز و خلاف عرف، مبارزه با جایگزینی

فرهنگ غرب در جامعه اسلامی و ایجاد بستر فرهنگی برای مبارزه با قاچاق و ... دست یابد و براساس یافته‌های پژوهش و تحلیل داده‌ها به سؤال اصلی پژوهش تحت عنوان «کارکرد نهاد مردمی بسیج در مهار پدیده قاچاق چیست؟» پاسخ داده شد.

و به این ترتیب فرضیه پژوهش [تأثیر متفاوت عوامل بر قاچاق کالاها ممنوعه] به اثبات می‌رسد؛ و فرض تأثیر یکسان رد می‌شود. تغییرات مؤلفه‌های آگاهی، فرهنگ، تحصیلات بر مؤلفه پیشگیری تأثیر می‌گذارد بدین صورت که افزایش آگاهی، فرهنگ، تحصیلات، پیشگیری و مبارزه با قاچاق را تسهیل می‌بخشد اما فقر فرهنگی پایین بودن، سطح سواد و فقدان آگاهی پیشگیری را دشوار می‌نماید. از یافته‌ها و نتایج تحقیق حاضر می‌توان در جهت ترویج آموزه‌های دینی و پیشگیری از قاچاق کالاها ممنوعه، از طریق شرکت دادن سازمانهای مردم نهاد که بسیج هم جزء آنهاست، بهره جست.

۵-۳- پیشنهادها

- ۱- مشارکت دادن سازمان‌ها و نهادهای مردمی بسیج در پیشگیری از جرائم.
- ۲- آموزش و آگاهی‌بخشی به مردم توسط نیروهای بسیج در جهت شناسایی کالاها قاچاق.
- ۳- فرهنگ‌سازی و ایجاد بستر فرهنگی مناسب توسط نیروهای بسیجی در حوزه مبارزه با قاچاق کالا و ارز.
- ۴- شناسایی و پاسخ‌دادن به تقاضای جامعه با تبلیغ و ترویج استفاده از کالاها جایگزین توسط نهاد بسیج.
- ۵- تشویق و فرهنگ‌سازی برای مصرف کالاها داخلی، تقویت و حمایت‌های لازم از بخش تولیدی کشور با بکارگیری پتانسیل موجود در سازمان بسیج.
- ۶- تقویت و گسترش تولید کالاها متنوع و جدید بر اساس فرهنگ و مذهب جامعه با در نظر گرفتن پتانسیل نیروهای بسیج.
- ۷- فرهنگ‌سازی توسط نیروهای بسیج در جهت نهی از توزیع و ایستادگی در مقابل مصرف کالاها غیرمشروع با اتخاذ آموزه‌های سیاست جنایی مشارکتی.
- ۸- اصلاح قوانین، پیش‌بینی جایگاه و مقررات ویژه برای بسیج و تفویض اختیار برای کنترل و پیشگیری از جرم.
- ۹- در نظر گرفتن امتیازات انگیزشی برای نیروهای فعال بسیج در راستای مبارزه با جرایم.
- ۱۰- پیش‌بینی ضمانت اجراهای لازم و کافی برای اجرای بهتر سیاست‌های تقنینی توسط نیروهای بسیج.

۱۱- آموزش و تبلیغات متناسب با فرهنگ جامعه اسلامی و ترویج آموزه‌های دینی و مبارزه با تهاجم فرهنگی با استمداد از نیروهای فعال بسیج در پایگاه‌ها و بسیج مساجد و محلات.

۱۲- اشاعه فرهنگ مصرف و مبارزه با فرهنگ غرب توسط متخصصان نهاد بسیج.

۶- منابع

۶-۱- منابع فارسی

الف) مقاله‌ها

۱. ابراهیمی، شهرام، (۱۳۹۶). پیشگیری در قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز ۱۳۹۲ چرایی، چیستی و چگونگی، فصلنامه تحقیقات حقوقی، (۷۸)، ۱۵۲-۱۳۱.
۲. ابراهیمی، شهرام؛ صادق نژاد نایینی، مجید، (۱۳۹۲). تحلیل جرم‌شناختی جرائم اقتصادی، فصلنامه پژوهش حقوق کیفری، ۲(۵)، ۱۷۴-۱۴۷. <http://jclr.atu.ac.ir>
۳. آذری، مصطفی، (۱۳۸۸). بررسی تأثیر تحریم بر قاچاق، دو ماهنامه اقتصاد پنهان، ۶ و ۷، ۱۶.
۴. اکرمی، سام؛ اکبری، عاطفه، (۱۳۹۵). نقش پلیس در پیشگیری از جرم قاچاق کالا، فصلنامه مطالعات علوم سیاسی، حقوق و فقه، ۲(۳/۱)، ۴۵-۳۴. www.irjournals.com
۵. بابائی، جابر؛ صفائی آتشگاه، حامد، (۱۳۹۳). جایگاه قانونی مشارکت سازمان‌های مردم نهاد در پیشگیری از جرم در ایران، فصلنامه مطالعات پیشگیری از جرم، ۱(۳۳)، ۱۰۶-۸۱.
۶. بابایی، محمدعلی؛ نجیبیان، علی، (۱۳۸۷). تعامل پلیس با نهادهای جامعوی در پیشگیری از جرم، فصلنامه مطالعات پیشگیری از جرم، ۳(۷)، ۷-۳۱.
۷. جزینی، علیرضا؛ نوانی، مجید؛ محمدی، سعید، (۱۳۹۲). تعامل نیروی انتظامی با بسیج در پیشگیری از جرایم امنیتی، فصلنامه پژوهش‌های اطلاعاتی و جنایی، ۸(۲)، ۱۰۲-۷۵. <http://www.magiran.com>
۸. حبیب‌زاده مومن، بهنام؛ وروایی، اکبر، (۱۳۹۶). واکاوی سیاست جنایی ایران در قبال جرایم یقه سفید، فصلنامه علمی - پژوهشی علوم اجتماعی، ۱۱(ویژه‌نامه پیشگیری از جرم و حقوق)، ۱۱۱-۱۲۴.
۹. رحمانی فرد، محسن؛ نجارزاده، زهرا، (۱۳۹۶). آگاهی بخشی، گامی در مبارزه با قاچاق کالا و ارز، مجله شهر قانون، (۲۰)، ۳۶-۱۳. <https://www.noormags.ir>
۱۰. زرگرانی، فاطمه؛ قربانی، علیرضا؛ طالع‌زاری، علی، (۱۳۹۶). نقش و جایگاه سازمان‌های مردم نهاد در سیاست جنایی نوین ایران، فصلنامه دانش انتظامی گلستان، ۸(۱)، ۱۱۸-۱۶۱. <http://journals.police.ir>

۱۱. ساداتی، سید محمود، (۱۳۸۵)، امنیت و سیاست جنایی، مجله دادرسی، (۵۸)، ۴۲-۳۶.
۱۲. ساعد، محمد جعفر، (۱۳۸۶)، پیشگیری از وقوع جرم و کارکرد بسیج در تضمین امنیت اجتماعی، فصلنامه مطالعات بسیج، ۱۰ (۳۴)، ۷۷-۱۰۶.
۱۳. شیرافکن، مهدی؛ محمدی سلیمانی، سلمان، (۱۳۹۱). تأثیر هدفمندی یارانه‌ها بر قاچاق کالا با تأکید بر مرزهای سیستان و بلوچستان، همایش ملی شهرهای مرزی و امنیت با چالش‌ها و رهیافت‌ها.
۱۴. شیعه‌علی، علی؛ زارع، وحید؛ زارع، مجتبی، (۱۳۹۴). جایگاه سیاست جنایی مشارکتی واکنشی در مرحله تعقیب کیفری در حقوق ایران، فصلنامه مطالعات حقوق کیفری و جرم‌شناسی، ۲ (۴-۵)، ۳۱۰-۲۸۷.
۱۵. طاهری، حسین؛ روضه‌ای، میراحمد، (۱۳۹۴). پلیس جامعه محور در پیشگیری اجتماعی از جرم، فصلنامه دانش انتظامی سیستان و بلوچستان، ۶ (۱۵)، ۱۰۹-۱۰۱.
۱۶. عظیم‌زاده اردبیلی، فائزه؛ حسابی، ساره، (۱۳۹۰). سیاست جنایی و تطور مفهومی آن. نشریه تعالی حقوق، ۴ (۱۵)، ۱۳۳-۱۱۳.
۱۷. کوشکی، غلامحسین، (۱۳۹۳). سازمان‌های غیردولتی: از انفعال تا مشارکت رو به فعال در تعقیب دعوای عمومی، فصلنامه پژوهش حقوق کیفری، ۲ (۴)، ۸۶-۶۵.
۱۸. محسنی، فرید، (۱۳۹۲). سیاست جنایی مشارکتی ایران در مبارزه با قاچاق کالا با تأکید بر امور فرهنگی، مجله بررسی‌های حقوقی، ۳ (۵)، ۷۴-۲۳.
۱۹. موسوی، میر نجف؛ کهکی، فاطمه سادات؛ صفری، محمد، (۱۳۹۵). نقش بسیج در تأمین امنیت پایدار مناطق مرزی استان آذربایجان غربی، فصلنامه علوم و فنون مرزی، (۱۸)، ۲۱-۱. <https://www.noormags.ir>
۲۰. میرخلیلی، سید محمود؛ الهام، غلامحسین؛ پرهام فر، امیرمحمد، (۱۳۹۳). چالش‌های تعریف جرم قاچاق در نظام حقوقی ایران، فصلنامه دیدگاه‌های حقوق قضایی، (۶۸).
۲۱. نجفی ابرنآبادی، علی حسین، (۱۳۷۸). مباحثی در علوم جنایی، دانشگاه تربیت مدرس، سال ۱۳۸۰-۱۳۷۹.
۲۲. نجفی ابرنآبادی، علی حسین، (۱۳۸۵). تقریرات جرم‌شناسی، مقطع دکتری حقوق کیفری و جرم‌شناسی، دانشگاه تربیت مدرس، سال ۱۳۸۰-۱۳۷۹.
۲۳. نجفی توانا، علی؛ شاطری پور اصفهانی، شهید، (۱۳۹۱). پیشگیری اجتماعی از جرم در پرتو تحولات ناشی از جهانی شدن فرهنگ، آموزه‌های حقوق کیفری، دانشگاه علوم اسلامی رضوی، (۴)، ۵۵-۸۴.
۲۴. نیازپور، امیر حسن، (۱۳۸۳). حقوق پیشگیری از بزهکاری در ایران، مجله حقوقی دادگستری، (۴۸ و ۴۹)، ۲۲۶-۱۶۹.

۲۵. نیازپور، امیرحسین، (۱۳۹۱). تکالیف جرم‌شناسه دستگاه قضایی در پر تو قانون برنامه پنجم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، مجله حقوقی دادگستری، (۸۰)، ۲۲۲-۱۹۳.
۲۶. وروایی، اکبر؛ محمدی، همت؛ نوریان، ایوب، (۱۳۹۴). مشارکت سازمان‌های مردم نهاد در فرآیند کیفری، فصلنامه تحقیقات حقوق خصوصی و کیفری، (۲۸)، ۴۳-۲۷.

ب) کتاب‌ها

۱. آقایی، بهمن، (۱۳۹۲). فرهنگ حقوقی بهمن-Black's Law Dictionary، تهران: چاپ ۵، انتشارات گنج دانش.
۲. انصاری، جمال؛ کونانی، سلمان؛ مندنی، اسلام، (۱۳۹۱). سیاست جنایی ازگفتمان تا برساخت‌های ریزومیک، تهران: انتشارات مجد، چاپ اول.
۳. ذوالقدر، محمدباقر و دیگران، (۱۳۹۱). رهیافت‌های نوین پیشگیری از جرم، معاونت اجتماعی و پیشگیری از وقوع جرم قوه قضائیه، جلد اول، تهران: نشر میزان، چاپ اول.
۴. صادقیورگیله، بهرام؛ مرادی، وهاب، (۱۳۹۲). تحلیل آماری با نرم افزارهای SPSS و AMOS، بابلسر: انتشارات دانشگاه مازندران، چاپ دوم.
۵. عصمتی‌پور، محمدحسین، (۱۳۸۵). آشنایی با بسیج، تهران: معاونت آموزش نسما، چاپ دوم، ۵۶.
۶. لازرژ، کریستین (۱۳۷۵). سیاست جنایی. ترجمه علی حسن نجفی ابرنآبادی، تهران: چاپ اول، انتشارات یلدا.
۷. معین، محمد، (۱۳۸۱). فرهنگ فارسی معین، تهران: انتشارات امیرکبیر.
۸. مؤمنی، منصور؛ فعال قیومی، علی، (۱۳۹۶). تحلیل‌های آماری با استفاده از SPSS، تهران: انتشارات کتاب نو، چاپ یازدهم.

ج) پایان‌نامه‌ها

۱. ابراهیمی، محمد مهدی، (۱۳۹۲). رویکرد چند نهادی به پیشگیری از جرایم مواد مخدر و روان گردان با تأکید بر عملکرد ستاد مبارزه با مواد مخدر، پایان‌نامه دوره کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، راهنما: فیروز محمودی.
۲. ناظریان، حسین، (۱۳۹۰). نقش حسابگری در پیشگیری کیفری از جرایم اقتصادی، پایان‌نامه دوره کارشناسی ارشد، دانشکده شهید بهشتی، دانشگاه حقوق، راهنما: علی صفاری.
۳. نورزاد، مجتبی، (۱۳۸۸). مطالعه تطبیقی سیاست جنایی ایران و سازمان ملل متحد در مقابله با جرائم اقتصادی، پایان‌نامه دوره دکترا، دانشکده شهید بهشتی، دانشگاه حقوق.

Articles

1. Aghazadeh, Alireza. Ardebili, Mohammadali. Ashouri, Mohammad. Mahdavisabet, Mohammadali. (2017), **Organized Smuggling of Goods in the Criminal Law of Iran and Turkey**, Journal of Politics and Law; Vol. 10, No. 5; 2017, Published by Canadian Center of Science and Education.
2. Geoffroy, V. & Alain R. (2010, April), **Strategies used by international NGOs to influence public policy**. Urgence rehabilitation development, Newsletter N°5. <https://www.alnap.org/help-library>.
3. **International convention on mutual administrative assistance for the Prevention**, Investigation and Repression of Customs Offences 1977.
4. **International convention on mutual administrative assistance for the prevention**, investigation and repression of customs offences (Nairobi, 9 June 1977)
5. Obama, Barack. (2011), **Strategy to Combat Transnational Organized Crime**.
6. VillarrealGonzález, Silvia. WeigendVargasE, ugenio (2015), **Mexican Law Review**, Regulatory challenges for preventing firearms smuggling into Mexico, Volume 7, Issue 2, January–June 2015, Pages 63-81.
7. Websites
8. <http://www.vakilna.ir>

